

WSNP

Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen

Periodiek

februari 2012

Redactie

Mr. B.J. Engberts
Mr.dr. A.J. Noordam
Mr. M. van Bommel
Mw. P.A.M.T. van den Berg
Dhr. G. Benedictus

Adviseurs

Prof.mr. B. Wessels
Dhr. A. van Eijnsden

Inhoud

- 1 **Van de redactie**
- 2 **Het controleren van de fiscale belangen van de schuldenaar, een taak van de Wsnp-bewindvoerder?**
Angelique Bouwens
- 3 **Retentierecht op de administratie: een illusie?**
Dick van der Meer
- 4 **Huwelijksvermogensrecht en de Wsnp (II)**
Helene Lammers
- 5 **Het ontstaan van vorderingen: van rups tot vlinder?**
Berend Engberts
- 6 **Kinderalimentatie en schuldsanering**
Kyra Kranendonk-Von Weersch
- 7 **Nieuws in het kort**
- 8 **Actuele rechtspraak kort**

ONLINEVEILINGMEESTER.NL

DE VEILINGSITE VAN NEDERLAND

**Uw optimale partner
voor verkoop van roerende goederen bij
WSNP, faillissementen of bedrijfsbeëindigingen.**

De voordelen van ONLINEVEILINGMEESTER.NL:

- Duizenden geïnteresseerde bezoekers per dag
- Logistieke service (transport, opslag)
- Ook voor kleine aantallen en kleine faillissementen
- Snelle service, korte reactietijden
- Leuke manier van kopen en verkopen (spanning)
- Ook voor taxaties

Wilt u weten hoe u Onlineveilingmeester.nl succesvol kunt inzetten?
Wij vertellen het u graag.

Onlineveilingmeester.nl
De Hallen 1
9723 TW GRONINGEN

www.onlineveilingmeester.nl
info@onlineveilingmeester.nl

Tel: 050- 8009120
Fax: 050- 8009121

Aanbevolen citeerwijze

Naam auteur, titel tijdschriftartikel, *WP*, jaartal/nr. tijdschrift, paginanummer. Bijvoorbeeld:
Margreet van Bommel, 'Verrekeningsrecht uitkeringsinstanties', *WP*, 2012/01, p. 1.

Abonnementen

Zie de achterzijde van dit tijdschrift.

Adverteren in Wsnp Periodiek

In Wsnp Periodiek kan geadverteerd worden. Voor een prijsopgave en nadere informatie over adverteren kunt U zich wenden tot het redactiesecretariaat.

ISSN-nummer: 2210-6650

Redactiesecretariaat

Wsnp Periodiek

Postbus 5018, 5800 GA VENRAY

e-mail: redactie@wsnp-periodiek.nl, faxnummer: 077-4633821

Uw bijdrage aan Wsnp Periodiek

U kunt kopij aanleveren overeenkomstig de richtlijnen voor auteurs. Deze richtlijnen kunt U raadplegen via www.wsnp-periodiek.nl. Na toezending van Uw kopij, naar redactie@wsnp-periodiek.nl, zal één van de redactieleden telefonisch contact met U opnemen. Artikelen dienen in beginsel maximaal 2000 woorden te omvatten.

1 - Van de redactie

Geachte lezer,

Allereerst wensen wij u een goed nieuwjaar toe!

In dit eerste nummer van dit jaar zijn in de Praktijk-rubriek interessante bijdragen opgenomen over het controleren en behartigen van de fiscale belangen van de schuldenaar (artikel 2), het retentierecht op de administratie (3) en het huwelijksvermogensrecht en de wsnp (II) (4). In de rubriek Rechtspraak zijn bijdragen opgenomen naar aanleiding van een tweetal arresten van de Hoge Raad betreffende het ontstaan van vorderingen (HR 17 juni 2011; artikel 5) en kinderalimentatie en schuldsanering (HR 18 november 2011; artikel 6).

Wij danken de externe auteurs Angelique Bouwens, Dick van der Meer, Helene Lammers en Kyra Krandendonk-Von Weersch weer hartelijk voor hun interessante bijdragen.

Wij maakten u in het vorige nummer al op attent dat abonnees, tegen betaling, de gehele inhoud van alle verschenen tijdschriften digitaal kunnen raadplegen via www.rechtsorde.nl. Vanaf 1 februari 2012 kunt u op deze website terecht. Op rechtsorde.nl heeft u toegang tot openbare bronnen maar ook tot uitgeverbronnen. Voor meer informatie kunt u (per e-mail) contact opnemen met de redactie.

Ook wij gaan met onze tijd mee: Wsnp Periodiek is actief op twitter! U kunt ons volgen op @WsnpPeriodiek voor de laatste berichten.

Wij wensen u weer veel leesplezier toe en staan steeds open voor uw commentaar, reacties en bijdragen aan dit tijdschrift. Uw kopij blijft van harte welkom op redactie@wsnp-periodiek.nl.

De redactie.

2 - Het controleren van de fiscale belangen van de schuldenaar, een taak van de Wsnp-bewindvoerder?

Angelique Bouwens*

1. Inleiding

De taken van de bewindvoerder zijn geregeld in art. 316 lid 1 van de Faillissementswet (Fw).¹ De bewindvoerder is belast met het toezicht op de naleving door de schuldenaar van diens verplichtingen die uit de schuldsaneringsregeling voortvloeien. Het gaat hierbij onder meer om de inspannings-, en informatieverplichting en het niet laten en/of doen ontstaan van bovenmatige nieuwe schulden. Het is de taak van de bewindvoerder om in het geval dat de schuldenaar zijn verplichtingen niet naar behoren nakomt, de schuldenaar hierop te attenderen en indien nodig op de consequentie van een tussentijdse beëindiging van de schuldsaneringsregeling (zonder schone lei) te wijzen. Het beheer en de vereffening van de boedel behoort eveneens tot de taken van de bewindvoerder (art. 316 jo 68 Fw). Deze taak komt overeen met de taak van de curator in faillissement.

Verder staan in de Recofa-richtlijnen voor schuldsaneringsregelingen (1 april 2009) voorschriften opgenomen met betrekking tot de behandeling van schuldsaneringsregelingen door bewindvoerders. Deze richtlijnen en voorschriften sluiten aan op de wettelijke regelingen.

Per 1 juli 2010 is artikel 73.2.2. van de Leidraad Invordering 2008 gewijzigd en wordt daarin een taak van de bewindvoerder geïmpliceerd. Het gaat hierbij om de volgende

tekst in artikel 73.2.2. van de Leidraad:

Met betrekking tot te betalen belastingaanslagen en terugvorderingen (ter zake van toeslagen) die betrekking hebben op de periode waarin de wettelijke schuldsaneringsregeling van toepassing was en die zijn vastgesteld na beëindiging (met een schone lei) van die regeling, zal de ontvanger in beginsel afzien van invordering. Daarbij geldt dat aannemelijk moet zijn dat:

- *de bewindvoerder de aan de betreffende aanslag of terugvordering voorafgaande voorlopige aanslagen / teruggaven of voorschotten voldoende op juistheid heeft getoetst én;*
- *over de resultaten van die toetsing in voorkomend geval tijdig contact heeft opgenomen met de Belastingdienst.²*

Deze wijziging roept vragen op bij bewindvoerders, zoals: Is het controleren van de fiscale belangen van de schuldenaar een taak van de bewindvoerder? Wat kan en mag worden verwacht met betrekking tot de controle van fiscale gegevens van de bewindvoerder en wat zijn de verantwoordelijkheden van de schuldenaar? Kan de bewindvoerder door de schuldenaar terecht aansprakelijk worden gehouden voor terugvorderingen van de Belastingdienst, welke worden vastgesteld na afloop van de regeling, maar betrekking hebben op de periode van de regeling?

2. Aansprakelijkheid en taken van de bewindvoerder, Rb. Maastricht 13 juli 2011

Op 13 juli 2011 heeft de kantonrechter van de Rechtbank Maastricht een uitspraak gedaan waarbij de taak en aansprakelijkheid van de Wsnp-bewindvoerder inzake fiscaliteiten aan de orde kwam.³

Op 21 september 2005 is de wettelijke schuldsaneringsregeling van toepassing verklaard ten aanzien van de schuldenaar. Op 30 september 2008 heeft de rechtbank een schone lei aan de schuldenaar verleend. Op 17 april 2009 is de schuldsaneringsregeling geëindigd vanwege het verbindend worden van de slotuitdelingslijst. De schuldenaar wordt na het einde van de schuldsaneringsregeling geconfronteerd met terugvorderingen van de Belastingdienst inzake de huurtoeslag 2007 en de huur- en zorgtoeslag 2008 voor een totaalbedrag van € 2.174. De schuldenaar stelt dat de bewindvoerder onrechtmatig jegens hem heeft gehandeld, aangezien zij in strijd zou hebben gehandeld met de eisen die de wet aan de bewindvoerder stelt. De schuldenaar voert aan dat er *door toedoen van de bewindvoerder* tijdens de schuldsaneringsregeling nieuwe schulden zijn ontstaan, die zich pas hebben geopenbaard nadat aan schuldenaar de schone lei is verleend. In september 2008 (einde looptijd schuldsaneringsregeling) is het inkomen van de schuldenaar in positieve zin gewijzigd aangezien hij vanaf dat moment een dienstverband heeft aanvaard. De schuldenaar heeft de bewindvoerder hierover geïnformeerd. De schuldenaar stelt dat de bewindvoerder hem erop had moeten wijzen dat de schuldenaar deze wijziging aan de Belastingdienst moest doorgeven. De schuldenaar stelt dat de bewindvoerder haar zorgplicht heeft geschonden en dat hij door haar handelen c.q. nalaten schade heeft geleden. De schuldenaar stelt de bewindvoerder pro se aansprakelijk voor de geleden schade van € 2.174 vermeerderd met de proceskosten, buitengerechtelijke kosten en wettelijke rente tot aan de dag der algehele voldoening.

De juridische vraag die de kantonrechter beantwoordt, is of de bewindvoerder persoonlijk aansprakelijk is uit hoofde van onrechtmatige handelingen die zij in de functie van bewindvoerder zou hebben verricht. De kantonrechter is van oordeel dat deze vraag moet worden beantwoord aan de hand van de zorgvuldigheidsnorm die in de jurisprudentie is ontwikkeld voor de beoordeling van de persoonlijke aansprakelijkheid van curatoren. De bewindvoerder kan volgens die zorgvuldigheidsnorm slechts persoonlijk aansprakelijk zijn, indien zij niet heeft gehandeld zoals in redelijkheid mag worden verwacht van een over voldoende inzicht en ervaring beschikkende bewindvoerder, die zijn taak met nauwgezetheid en inzet verricht.⁴ De bewindvoerder voert onder meer het verweer dat zij deze zorgvuldigheidsnorm niet heeft geschonden aangezien de schuldenaar als zijnde belastingplichtige zelf verantwoordelijk blijft voor het doorgeven van wijzigingen aan de Belastingdienst, ondanks de toepassing van de wettelijke schuldsaneringsregeling. De bewindvoerder beschikt niet, in tegenstelling tot de schuldenaar, over alle financiële gegevens om de fiscale aanslagen te kunnen controleren. Naar het oordeel van de kantonrechter treft dit verweer doel. De kantonrechter overweegt daartoe als volgt: De bewindvoerder is een toezichthouder en geen hulpverlener. De schuldenaar is degene die over alle concrete gegevens beschikt die nodig zijn om een aanspraak op huur-, en/of zorgtoeslag te beoordelen of desgewenst te laten beoordelen. De bewindvoerder heeft niet onzorgvuldig gehandeld door de schuldenaar niet te voorzien van advies aangezien dit niet valt onder de taak van een bewindvoerder op grond van artikel 316 Fw. Kortom de bewindvoerder was niet verantwoordelijk voor het doorgeven van een

hoger inkomen aan de Belastingdienst of advisering van de schuldenaar op dit punt. Het feit dat de bewindvoerder de schuldenaar tijdens de schuldsaneringsregeling diverse malen erop heeft geattendeerd dat hij wijzigingen diende te melden aan de Belastingdienst betekent niet dat dit tot haar taken behoort. Het doorgeven van wijzigingen aan de Belastingdienst is de verantwoordelijkheid van de schuldenaar zelf. De toepassing van de wettelijke schuldsaneringsregeling doet daar niets aan af. Uit de berichten van de bewindvoerder aan de schuldenaar blijkt dat de schuldenaar op de hoogte was van deze eigen verantwoordelijkheid. De kantonrechter heeft het gevorderde afgewezen en de schuldenaar veroordeeld in de proceskosten.

3. Fiscaliteiten en de taken van de bewindvoerder

In het fiscale recht geldt dat de belastingplichtige zelf verantwoordelijk is en blijft voor het doen van fiscale aangiften, het aanvragen van voorlopige teruggaven / heffingskortingen en toeslagen, het doorgeven van wijzigingen en de fiscale financiële gevolgen. De toepassing van de wettelijke schuldsaneringsregeling verandert niets aan deze verantwoordelijkheid. Het behoort niet tot de taken van een bewindvoerder om de financiële en fiscale zaken te regelen voor de schuldenaar. De bewindvoerder treedt immers niet in de plaats van de schuldenaar. De schuldenaar blijft zelf bevoegd en de aangewezen persoon om zijn of haar financiële en fiscale zaken te regelen. De bewindvoerder is derhalve ook niet verplicht om de schuldenaar te voorzien van advies op fiscaal gebied.

De schuldsaneringsregeling in de hierboven besproken zaak was van toepassing vóór de wijziging van de Leidraad Invordering 2008. Zou een rechter op basis van de huidige tekst van de Leidraad tot een ander oordeel kunnen komen? De Leidraad lijkt immers een extra taak in het leven te roepen voor de bewindvoerder, namelijk het toetsen van de fiscale verplichtingen van een schuldenaar in een schuldsaneringsregeling. De vraag is of hiervoor een wettelijke basis bestaat. Valt deze taak bijvoorbeeld onder het beheer van de boedel ofwel de controle op de boedelverplichtingen van de schuldenaar? Naar mijn mening reiken de taken van de bewindvoerder niet zover en leent de praktijk zich ook niet voor een deugdelijke uitvoering van een uitvoerige fiscale toetsing door de bewindvoerder. De schuldenaar draagt zelf de verantwoordelijkheid voor zijn fiscale zaken en dient de bewindvoerder naar behoren te informeren over alle benodigde informatie in relatie tot de schuldsaneringsregeling.

Afgezien van de vraag of op de bewindvoerder een verplichting rust, loopt de bewindvoerder tegen praktische problemen aan. De bewindvoerder ontvangt enkel gedurende de eerste dertien maanden van de schuldsaneringsregeling rechtstreeks de post van de Belastingdienst. De informatie die daarna door de schuldenaar aan de bewindvoerder wordt verstrekt, waaraan de fiscale verplichtingen van de schuldenaar kunnen worden getoetst, is meestal niet toereikend. De schuldenaar heeft een informatieplicht aangaande de financiële gegevens die benodigd zijn voor het berekenen van het vrij te laten bedrag en de maandelijkse en incidentele boedelafdrachten. Dit betreft onder meer de maandelijkse netto financiële gegevens. De fiscale gegevens betreffen

daarentegen het *bruto* fiscaal jaarinkomen en/of het toetsingsinkomen. Kortom, de bewindvoerder heeft niet (altijd) de beschikking over alle financiële gegevens die van invloed kunnen zijn op het fiscale jaarinkomen (zoals bruto inkomsten, fiscale aftrekposten en onderbouwende stukken). De bewindvoerder beschikt ook niet over de benodigde financiële gegevens van huisgenoten, waarop niet de wettelijke schuldsaneringsregeling van toepassing is, die van invloed kunnen zijn op een fiscale aanslag. Conclusie: De bewindvoerder is niet in staat in volle overtuiging te verklaren de voorlopige aanslagen op voldoende juistheid te hebben getoetst. In het belang van de boedel moet en kan de bewindvoerder daarentegen wél controleren of de schuldenaar wel of geen recht heeft op fiscale voorlopige teruggaven/heffingskortingen, toeslagen of tegemoetkomingen. Indien blijkt dat de schuldenaar geen gebruik maakt van zijn rechten, wordt hij hierop door de bewindvoerder geattendeerd en tevens gewezen op zijn verplichtingen ten aanzien van de boedel.

4. Conclusie

Het lijkt mij een juist uitgangspunt dat de schuldenaar de bewindvoerder informeert indien hij vermoedt dat de fiscale aanslag(en) niet correct is/zijn en de schuldenaar verwacht met terugvorderingen te worden geconfronteerd. De bewindvoerder kan hiermee dan rekening houden bij de financiële afwikkeling van de schuldsaneringsregeling. Ter voorkoming van een aansprakelijkstelling jegens de bewindvoerder is het voor de bewindvoerder raadzaam om de schuldenaar op zijn verantwoordelijkheden te wijzen en desnoods aan het einde van de looptijd door de schuldenaar schriftelijk te laten verklaren

dat hij of zij geen terugvorderingen verwacht van de Belastingdienst over de periode van de schuldsaneringsregeling. De bewindvoerder kan vervolgens conform de informatie van de schuldenaar een bericht geven aan de Belastingdienst, waardoor de bewindvoerder uitvoering heeft gegeven aan de regeling in art. 73.2.2. van de Leidraad.

*Mr. A.M.A. Bouwens is advocaat en ervaren bewindvoerder Wsnp bij KampsVanBaar Advocaten te Sittard.

- 1 *Zie Noordam, 'Taak en aansprakelijkheid bewindvoerder', WP 2011/2, p. 1.*
- 2 *Zie ook Van Eijsden en Lamur, 'Toeslagen en de samenloop met verrekening, beslag en insolventie', WP 2010/02, p. 13 en Engberts, 'Toelichting op de wijziging van artikel 73.2.2. van de Leidraad Invordering 2008', WP 2010/02, p. 21.*
- 3 *Rb. Maastricht 13 juli 2010 is gepubliceerd op de website van de Raad voor Rechtsbijstand, JRvR 2012-1413.*
- 4 *HR 19 april 1996, NJ 1996, 727.*

3 - Retentierecht op de administratie: een illusie?

Dick van der Meer*

1. Inleiding

In de Wsnp van een (ex-)ondernemer kan zich de situatie voordoen dat administratieve bescheiden, zoals (delen van) de boekhouding, belastingaangiften, of zelfs de jaarstukken, ontbreken. De reden daarvoor is veelal dat de schuldenaar zijn financieel adviseur¹ niet (of niet volledig) heeft betaald en laatstgenoemde weigert de administratie af te geven door zich op zijn retentierecht te beroepen. De vraag rijst wat de positie van de Wsnp-bewindvoerder c.q. saniet is ten opzichte van de financieel adviseur die zich op zijn retentierecht beroept. In dit artikel ga ik allereerst in op de werking van het retentierecht in het algemeen. Vervolgens behandel ik het retentierecht op de administratie en behandel ik de positie van de bewindvoerder tegenover die van de financieel adviseur. Ik sluit af met een conclusie.

2. Retentierecht in het algemeen

Het retentierecht is het recht van een schuldeiser om de afgifte van een zaak op te schorten zolang zijn vordering op de eigenaar van de zaak niet is voldaan en zich daarnaast met voorrang op die zaak te verhalen. Het retentierecht is geregeld in art. 3:290 BW. Voor de schuldsanering is het terug te vinden in art. 299b Fw. Het eerste lid van art. 299b Fw bepaalt dat een schuldeiser die retentierecht heeft op een aan de schuldenaar toebehorende zaak, dit recht niet verliest door het van toepassing verklaren van de schuldsaneringsregeling.

Het retentierecht heeft in beginsel twee functies. Allereerst geeft het retentierecht de schuldeiser in wiens macht de zaak zich bevindt, de bevoegdheid om (in de bij wet aangegeven gevallen) de nakoming van een verplichting tot afgifte van die zaak op te schorten totdat de vordering is voldaan (zie art. 3:290 BW).

Ten tweede is het een waarborg tegen insolventie van de debiteur vanwege de mogelijkheid met voorrang verhaal te nemen op de teruggehouden zaak (zie art. 3:392 BW).

In de wettelijke schuldsaneringsregeling geeft artikel 299b, tweede lid, Fw de bewindvoerder met betrekking tot het retentierecht de mogelijkheid om, voor zover dit in het belang is van de boedel, de zaak in de boedel terug te brengen door betaling van de vordering waarvoor het retentierecht wordt uitgeoefend. De schuldeiser die het recht van retentie heeft, kan de bewindvoerder een redelijke termijn stellen om tot toepassing van het tweede lid over te gaan. Heeft de bewindvoerder niet binnen de gestelde termijn de zaak in de boedel teruggebracht, dan kan de schuldeiser zich op de zaak verhalen door deze te verkopen, aldus het derde lid van art. 299b Fw.

Ik merk op dat de regeling van het retentierecht in de wettelijke schuldsanering enigszins afwijkt van die in faillissement. Voor faillissement staat de regeling van het retentierecht in artikel 60 Fw. Waar de Wsnp-bewindvoerder de zaak slechts in de boedel kan terugbrengen door betaling van de gehele vordering waarvoor het retentierecht kan worden uitgeoefend, heeft de curator in een faillissement op grond van art. 60, tweede lid Fw ook nog de mogelijkheid om de zaak van de retentor op te eisen en deze (met toepassing

van art. 101 of 176 Fw) te verkopen. De reden voor dit verschil is gelegen in de vereenvoudigde rangorde tussen bevoorrechte schuldeisers in de schuldsanering.

3. Retentierecht op de administratie

Het klassieke voorbeeld van een retentierecht is de garagehouder die een auto niet afgeeft omdat de reparatiekosten niet zijn betaald. Ook wanneer de eigenaar van de auto tot de wettelijke schuldsanering wordt toegelaten, blijft het retentierecht van de garagehouder in stand. De garagehouder kan weigeren de auto aan de bewindvoerder af te geven zolang de rekening voor de reparatie niet betaald is. Als zijn vordering niet door de bewindvoerder wordt betaald en ook overigens aan de voorwaarden van art. 299b, derde lid, Fw is voldaan, dan kan de garagehouder zich uiteindelijk op de auto verhalen door die te verkopen.

Het is de vraag of het recht van retentie ook op een administratie kan worden uitgeoefend. Om die vraag te beantwoorden, is het van belang om onderscheid te maken tussen (i) de onbewerkte stukken, gegevensdragers en bescheiden (zoals facturen, kasbescheiden e.d.) die de schuldenaar aan zijn financieel adviseur ter beschikking heeft gesteld ten behoeve van diens werkzaamheden en (ii) de door de financieel adviseur bewerkte stukken en de op basis daarvan opgestelde boekhouding, adviezen, rapporten, jaarrekeningen en dergelijke. Daarbij komt dat – anders dan in het voorbeeld van de auto – de administratie op zichzelf een qua waarde nutteloze zaak is, die als zodanig in redelijkheid geen verkoopwaarde heeft (zie Voorzieningenrechter Rechtbank Utrecht, 12-09-2006, LJN AZ1978). Voor

de bewindvoerder (en, vanzelfsprekend, saniet) heeft de administratie uiteraard wel waarde, gelegen in de mogelijkheid om met gebruikmaking van die stukken rechten van de saniet te kunnen uitoefenen, zoals het doen van belastingaangifte, het alsnog innen van vorderingen of het opstellen van jaarstukken, dit alles in het belang van de gezamenlijke schuldeisers. Alleen op die manier kan duidelijkheid ontstaan over de precieze schuldenlast en eventuele mogelijkheden om aanvullende activa te genereren.

Ik ga eerst in op de onbewerkte stukken, gegevensdragers en bescheiden die door de schuldenaar aan de financieel adviseur ter beschikking zijn gesteld. Evenals de Voorzieningenrechter te 's-Hertogenbosch (16 november 2009, LJN BK4645) ben ik van mening dat daarop geen retentierecht kan worden uitgeoefend. De Voorzieningenrechter (ik verwijs naar rechtsoverwegingen 4.1 en 4.2 van genoemd vonnis) oordeelt dat bepalend is of de retentor aan de zaken of bescheiden die hij onder zich houdt, een zeker meerwaarde heeft aangebracht door het resultaat van zijn arbeid. De voorzieningenrechter wijst er nog op dat onder het vóór 1992 geldende recht eveneens geen retentierecht werd aangenomen van de accountant op de hem ter hand gestelde basisstukken, terwijl uit niets blijkt dat de wetgever bij de invoering van het nu geldende art. 3:290 BW daarin wijziging heeft willen brengen. Uit een onder dat oude recht gedane uitspraak van de President van de rechtbank Middelburg (29 september 1982, LJN AG9749) ontleen ik de overweging dat de accountant of boekhouder geen meerwaarde toevoegt aan de hem toevertrouwde stukken. Hij gebruikt die stukken alleen als basismateriaal. De President vervolgt: “Evenmin als de kunstschilder, aan

wie een schilderij wordt toevertrouwd met de opdracht daarvan een reproductie te maken, een retentierecht heeft op het hem toevertrouwde schilderij voor de aan het maken van de reproductie verbonden kosten, evenmin komt naar mijn voorlopig oordeel aan de accountant of boekhouder een retentierecht toe. (...) Daarbij komt dat het toekennen van een retentierecht aan accountants en boekhouders ook maatschappelijk bezien niet gewenst voorkomt. In vele gevallen is de opdrachtgever ernstig onthand indien hij niet over zijn administratieve bescheiden kan beschikken, bijv. in verband met termijnen voor bezwaarschriften tegen belastingaanslagen (...)"

De vraag of een retentierecht kan worden uitgeoefend op de door de financieel adviseur bewerkte stukken en de opgestelde boekhouding, adviezen, rapporten, jaarrekeningen en dergelijke bespreek ik aan de hand van het retentierecht van een advocaat in faillissement. Daarover heeft de Hoge Raad in 1994 een arrest gewezen (HR 15-04-1994, LJN ZC1334, Middendorf/Kouwenberg). In die zaak was het de advocaat van de failliete schuldenaar die een retentierecht uitoefende op zijn dossiers, waarin voor de curator belangrijke informatie over vorderingen op derden was opgenomen. De Hoge Raad besliste dat een advocaat in beginsel een retentierecht toekomt voor zijn honorarium en kosten in de zaak waarvoor hij een dossier onder zich heeft. De Hoge Raad oordeelde in genoemd arrest echter dat artikel 60 Fw zich niet leent voor toepassing op het retentierecht dat door een advocaat met betrekking tot onder deze rustende dossiers wordt uitgeoefend indien: (1) de curator niet over middelen beschikt om de vordering van de advocaat te voldoen of (2) de curator met het oog op het belang van de

boedel niet de vrijheid heeft om beschikbare middelen ter voldoening van die vordering aan te wenden. In cassatie stond in deze zaak vast dat de curator niet over middelen beschikte. De Hoge Raad oordeelde dat voortgezette uitoefening van het retentierecht door de advocaat in dit geval naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar was. De annotator bij het arrest (WMK, NJ 1995, 640) meent dat het arrest ook moet gelden voor de accountant, de belastingconsulent enz. Het arrest is mijns inziens ook van belang voor de positie van de bewindvoerder in een wettelijke schuldsanering. Ik trek de vergelijking met het retentierecht van een advocaat op diens dossier in geval van faillissement nog even door. Het gerechtshof Amsterdam heeft daarover in het arrest van 28 december 2005, LJN AD2461 overwogen dat, nu de advocaat die het dossier achterhield niet heeft bestreden dat de curator in het belang van de boedel diende te beschikken over het dossier, terwijl tussen partijen vaststaat dat dat dossier zich niet leent voor verkoop, voortgezette uitoefening van het retentierecht naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar moet worden geacht. De annotator bij dit arrest (J.J. van Hees, JOR 1996, 36) merkt op dat het beter ware geweest indien de Hoge Raad in het arrest Middendorf/Kouwenberg had bepaald dat een crediteur ten aanzien van dossiers in faillissement geen retentierecht kan uitoefenen, omdat deze nu eenmaal geen verkoopopbrengst vertegenwoordigen.

Tenslotte noem ik nog de overduidelijke uitspraak van de President van de rechtbank Rotterdam in kort geding van 20 oktober 1998, LJN AG3556, welke betrekking had op de weigering om de complete administratie af te geven. De President is kort maar krachtig

in zijn oordeel wanneer hij overweegt dat opschorting van de teruggave van de voor de retentor waardeloze administratie feitelijk niet kan dienen tot zekerheid van de geldvordering doch enkel als pressiemiddel tot voldoening van die vordering, terwijl de rechthebbende op die stukken in ernstige verlegenheid wordt gebracht doordat zij niet over die stukken kan beschikken. De President veroordeelde de retentor tot afgifte van de complete boekhouding en alle andere stukken.

4. De positie van de bewindvoerder tegenover die van de financieel adviseur

Tegen de achtergrond van de hiervoor besproken jurisprudentie heeft mijns inziens de bewindvoerder tegenover de financieel adviseur die zich op zijn retentierecht beroept een sterke positie. Ik meen dat de financieel adviseur doorgaans op eerste verzoek tot afgifte van de administratie zal moeten overgaan.

Uit de besproken jurisprudentie blijkt dat de financieel adviseur in ieder geval geen retentierecht heeft op alle onbewerkte bescheiden die door de saniet aan hem ter beschikking zijn gesteld. Steun voor dit standpunt is ook te vinden in de beroepsregels van de accountants en accountants-administratieconsulenten. De Algemene Voorwaarden van de accountantsorganisaties NIVRA en NOvAA (Model Algemene Voorwaarden NIVRA/NOvAA 2008, onder meer te vinden op www.nba.nl), bepalen namelijk in artikel 13 (Opschortingsrecht) dat de opdrachtnemer (de financieel adviseur, DvdM) bevoegd is om na een zorgvuldige belangenafweging de nakoming van al zijn verplichtingen op te schorten, waaronder begrepen de afgifte van bescheiden of andere zaken aan opdrachtgever

of derden, tot op het moment dat alle opeisbare vorderingen op opdrachtgever volledig zijn voldaan. De bepaling is echter niet van toepassing met betrekking tot bescheiden van de opdrachtgever die (nog) geen bewerking door de opdrachtnemer hebben ondergaan, aldus lid 2 van artikel 13. Dat betekent dat het in strijd is met de overeenkomst tussen een saniet en diens accountant (of accountant-administratieconsulent) wordt geacht dat de accountant het retentierecht toepast op stukken die de saniet aan hem heeft gegeven voor uit te voeren werkzaamheden. Te denken valt daarbij aan verkoopfacturen en kasstukken. Als de accountant delen van de administratie heeft bijgewerkt, bijvoorbeeld in de salarisadministratie, gaat deze regel niet op, omdat dan niet langer van onbewerkte bescheiden kan worden gesproken.

Wat betreft de door de financieel adviseur bewerkte stukken en diens rapporten, adviezen, aangiftes, jaarrekeningen e.d. geldt het volgende. Vaststaat dat deze bescheiden zich niet voor verkoop lenen. Zoals hiervoor besproken, biedt artikel 299b, tweede lid, Fw de bewindvoerder met betrekking tot het retentierecht de mogelijkheid om de zaak in de boedel terug te brengen door betaling van de vordering waarvoor het retentierecht wordt uitgeoefend. Doorgaans zal het echter zo zijn dat de bewindvoerder in de boedel geen middelen heeft om de vordering van de financieel adviseur te voldoen, of is er in ieder geval sprake van de situatie dat de bewindvoerder met het oog op het belang van de boedel niet de vrijheid heeft om beschikbare middelen ter voldoening van de vordering van de retentor aan te wenden. Immers, alle boven het Vtlb gespaarde bedragen vallen in de boedel (art. 295 Fw) en komen de

gezamenlijke schuldeisers ten goede. Dan geldt – analoog aan de beslissing van de Hoge Raad in het arrest Middeldorf/Kouwenberg – dat het belang van de bewindvoerder om ten behoeve van de boedel over de administratie te kunnen beschikken ten opzichte van het belang van de financieel adviseur om druk op de bewindvoerder c.q. saniet te kunnen blijven uitoefenen om betaling van zijn (niet preferente) vordering te krijgen door de administratie terug te houden, zoveel zwaarder weegt dat voortgezette uitoefening van het retentierecht naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is.

5. Conclusie

Het retentierecht van de financieel adviseur op de administratie van saniet lijkt – oppervlakkig bezien – een sterk recht; het biedt de mogelijkheid om, zolang de vordering op de eigenaar van de administratie niet is voldaan, de administratie onder zich te houden

en zich met voorrang op dit dossier te verhalen. Bij nadere bestudering blijkt dit recht echter veel minder sterk. In de schuldsanering zal de bewindvoerder vrijwel altijd de mogelijkheid hebben om, zonder tot betaling van de (restant) vordering over te gaan, de administratie met succes op te eisen. De financieel adviseur kan ten aanzien van de administratie in de schuldsanering geen retentierecht uitoefenen, omdat deze nu eenmaal geen verkoopwaarde vertegenwoordigt en de bewindvoerder niet over financiële middelen kan beschikken om de vordering van de financieel adviseur te voldoen.

*Dick van der Meer is rechter-commissaris bij de Rechtbank 's-Gravenhage.

1 'financieel adviseur' wordt in dit artikel gebruikt als algemene aanduiding voor: boekhouder, accountant-administratieconsulent, administratiekantoor enz.

---

4 - Huwelijksvermogensrecht en de Wsnp (II)

Helene Lammers*

In deel I van dit artikel (WP 2011/4) is het systeem van de wettelijke gemeenschap van goederen behandeld, de verknochtheid van goederen en schulden, de aansprakelijkheid voor de schulden, de verhaalsmogelijkheden van de schuldeisers en de draagplicht van de vermogens. Deel I is de basis om in het onderhavige deel II te kijken naar de schuldsituatie na ontbinding van de gemeenschap van goederen, specifiek voor een 'Wsnp-situatie'.

In deel II van dit artikel ga ik nader in op de situatie na de ontbinding van de gemeenschap van goederen en art. 61 Fw.

3. De situatie na ontbinding van de gemeenschap van de goederen

Na echtscheiding of ontbinding van het partnerschap raakt de gemeenschap van goederen ontbonden en moet zij worden verdeeld.

Onder het oude recht was de ontbinding van de gemeenschap een feit zodra de echtscheidingsbeschikking in kracht van gewijsde was gegaan of zodra de ontbinding

van het geregistreerde partnerschap was ingeschreven. Dit betekende in de praktijk dat er geruime tijd kon verstrijken tussen het feitelijke moment van scheiding en het formele moment en dus ook het formele moment van ontbinding van de huwelijksgemeenschap. Zolang de gemeenschap niet ontbonden was, bleven de hiervoor besproken regels gelden en konden er (dus ook) schulden bij komen. In de praktijk was dit een reden om een Wsnp-aanvraag uit te stellen of af te wijzen totdat de ontbinding van de gemeenschap een feit was.

Aan dit 'ongemak' is met de komst van het nieuwe huwelijksvermogensrecht in principe een einde gekomen. Vanaf 1 januari 2012 geldt namelijk dat de gemeenschap van rechtswege ontbonden wordt op het moment waarop het echtscheidingsverzoek of ontbindingsverzoek (van het geregistreerde partnerschap) bij de rechtbank is ingediend (art. 1:99 lid 1 sub b BW) of het moment waarop de geregistreerde partners een overeenkomst hebben gesloten met betrekking tot de beëindiging van het partnerschap (art. 1:99 lid 1 sub e BW). Om dit 'vroege' tijdstip van ontbinding van de gemeenschap ook aan onkundige derden (schuldeisers) te kunnen tegenwerpen, dienen de in lid 1 bedoelde verzoeken wél ingeschreven te zijn in het huwelijksgoederenregister: art. 1:99 lid 2 BW. Indien het echtscheidingsverzoek of het ontbindingsverzoek wordt ingetrokken, herleven alle gevolgen van de gemeenschap weer: art. 1:99 lid 3 BW.

Art. 1:99 BW is op 1 januari 2012 direct in werking getreden, maar geldt niet voor gevallen waarin op 1 januari 2012 reeds een verzoek tot echtscheiding of ontbinding was ingediend. Voor die gevallen geldt nog het 'oude recht'.

Wat betekent deze wetswijziging praktisch voor de Wsnp?

- Wsnp-verzoeken hoeven in principe niet afgewezen te worden vanwege het feit dat het huwelijk nog niet ontbonden is; de schuldenlast per datum van indienen van het echtscheidingsverzoek is bepalend; er kan zich echter nog een probleem voordoen ten aanzien van de (hoofdelijke aansprakelijkheid voor) huishoudelijke schulden van art. 1:85 BW; deze schulden staan namelijk los van het bestaan van een huwelijksgemeenschap: zij ontstaan als gevolg van het huwelijk en kunnen blijven ontstaan zolang *het huwelijk* voortduurt; een verzoek tot opheffing van de hoofdelijke aansprakelijkheid kan dit probleem wellicht oplossen (art. 1:86 BW). Eenzelfde probleem doet zich voor met betrekking tot de aansprakelijkheid van de medehuurder voor de huurpenningen: zolang het huwelijk of geregistreerd partnerschap nog voortduurt, blijft de hoofdelijke aansprakelijkheid bestaan: art. 7:266 lid 4 BW. De wet biedt geen mogelijkheid om deze aansprakelijkheid op te heffen; dat zou dan contractueel (met de verhuurder) moeten gebeuren, of doordat de medehuurder zich daadwerkelijk elders vestigt en de verhuurder daarvan op de hoogte brengt.
- indien bij de Wsnp-aanvraag de huwelijks-gemeenschap reeds ontbonden is, is art. 313 juncto 63 Fw niet van toepassing:¹ de Wsnp-boedel omvat dan niet de gehele huwelijks-gemeenschap, maar 'slechts' het aandeel van de schuldenaar in de (ontbonden) huwelijks-gemeenschap én zijn vermogen na de ontbinding;²
- deze constatering brengt naar mijn mening ook mee dat een Wsnp-verzoek niet (meer) door beide echtgenoten ondertekend hoeft te worden.

3a. Aansprakelijkheid en verhaal ná ontbinding van de gemeenschap van goederen

Art. 1:102 BW *oud* regelde de aansprakelijkheid voor schulden ná de ontbinding van de gemeenschap: elke (ex) echtgenoot blijft aansprakelijk voor de schulden waarvoor hij reeds tijdens het huwelijk aansprakelijk was, maar *voor alle andere gemeenschapsschulden* wordt hij voor de helft hoofdelijk aansprakelijk. Omdat art. 1:102 BW *oud* van toepassing blijft op huwelijksgemeenschappen die reeds vóór 1 januari 2012 zijn ontbonden, is het nodig van het artikel kennis te hebben. Verderop in dit artikel zal ook ingegaan worden op het nieuwe artikel 1:102 BW.

In het schema van de soorten schulden werkt art. 1:102 BW *oud* als volgt (**schema III**):

- I. A en B zijn beiden hoofdelijk aansprakelijk voor huishoudelijke schulden en voor overige schulden waaraan de wet een hoofdelijke aansprakelijkheid koppelt
- II. A en B zijn beiden aansprakelijk; op grond van de wet voor de helft; op grond van contract meestal hoofdelijk voor die schulden die zij gezamenlijk als contractspartij zijn aangegaan
- III. A is voor 100% aansprakelijk; B is hoofdelijk aansprakelijk voor 50% voor de schulden die door A als contractspartij zijn aangegaan
- IV. B is voor 100% aansprakelijk; A is hoofdelijk aansprakelijk voor 50% voor de schulden die door B als contractspartij zijn aangegaan
- V. Deze categorie (privéschulden van A) speelt geen rol bij art. 1:102 BW;
- VI. Deze categorie (privéschulden van B) speelt geen rol bij art. 1:102 BW.

De extra (50%) aansprakelijkheid van art. 1:102 BW *oud* is een aansprakelijkheid op grond van de wet, die (pas) ontstaat op het tijdstip van ontbinding van de gemeenschap. Indien de huwelijksgemeenschap tijdens de Wsnp ontbonden is geraakt, betekent dit dus dat beide echtgenoten 'nieuwe schulden' kunnen krijgen. Naar mijn mening zijn dit geen nieuwe schulden die kunnen leiden tot beëindiging van de Wsnp op grond van art. 350 lid 3 sub d Fw. Er komt 'slechts' een aansprakelijke partij bij. En dat betekent 'niet veel meer' dan dat *de schuldeiser* er een partij bij krijgt die hij kan aanspreken voor de betreffende gemeenschapsschuld. Van verwijtbaarheid lijkt bovendien geen sprake en het is de vraag of er wel sprake is van 'bovenmatige schulden' omdat het totaal van de gemeenschapsschuldenlast, die 'op de boedel drukt' niet verandert.³ In theorie kan het echter wél betekenen dat de echtgenoten na de verlening van de schone lei alsnog geconfronteerd kunnen worden met verhaalsacties voor de nieuwe schulden van art. 1:102 BW *oud*. Tot 8 januari 2010 konden we nog denken 'in theorie', maar door de uitspraak die de HR op die dag deed, kan het wel eens zo zijn dat het in praktijk bewaarheid wordt.⁴ Het UWV sprak in deze zaak echtgenoot B aan die op grond van art. 1:102 BW *oud* (mede) aansprakelijk was geworden voor een schuld van A; B verweerde zich met een beroep op verjaring, omdat de vordering van het UWV op echtgenoot A inmiddels was verjaard. De HR oordeelt dat de aansprakelijkheid van B is ontstaan op het moment van ontbinding van de huwelijksgemeenschap en dat vanaf dat moment (pas) de verjaringstermijn ten aanzien van B begint te lopen. Ten aanzien van B bleek de vordering vervolgens niet verjaard, zodat B de helft van de vordering aan het UWV moest voldoen. In juridische taal: het vorderingsrecht

van het UWV jegens B is een zelfstandig vorderingsrecht, en dus niet afhankelijk van het vorderingsrecht jegens A. Dit zou voor de Wsnp betekenen dat als het vorderingsrecht van schuldeiser X op A door de schone lei vervalt, het vorderingsrecht van schuldeiser X op B, dat tijdens de Wsnp krachtens art. 1:102 BW *oud* is ontstaan, ná afloop van de Wsnp tegen B kan worden ingeroepen, ondanks het feit dat ook B een schone lei heeft gekregen. Deze conclusie druist naar mijn mening in tegen het doel van de Wsnp: een schone lei voor alle schulden die bij aanvang van de Wsnp bestaan. De schuld op grond van art. 1:102 BW *oud* is immers hoe dan ook te herleiden tot een reeds bestaande schuld.

Op de vraag hoe we hier mee om moeten gaan, geef ik drie antwoorden:

1. De ex-echtgenoot die het betreft of beide echtgenoten kunnen afstand doen van de huwelijksgoederengemeenschap, waardoor de extra aansprakelijkheid van art. 1:102 BW *oud* niet intreedt. Dit is geregeld in art. 1:103 lid 4 BW en art. 1:108 BW. Afstand doen betekent: alleen bed, beddengoed en kleding meenemen en alle overige goederen tegen betaling overnemen (art. 1:103 lid 3 BW). In geval van afstand door beide ex-echtgenoten, moet de gemeenschap vereffend worden (art. 1:108 BW); het lijkt mij voorstelbaar dat de Wsnp-bewindvoerder door het afwikkelen van de Wsnp aan die verplichting (van de beide ex-echtgenoten) voldoet. De Wsnp-bewindvoerder zal dan wel alle goederen – anders dan het bed, beddengoed en kleding – van de gemeenschap te gelde moeten maken of moeten laten overnemen door de echtgenoten tegen de geschatte prijs. Wellicht dat in het eindvonnis dan kan
2. Met het per 1 januari 2012 in werking getreden nieuwe artikel 1:102 BW is het probleem in zoverre opgelost doordat het de verhaalsmogelijkheden van de schuldeisers beperkt tot hetgeen de betreffende ex-echtgenoot uit de verdeling van de gemeenschap heeft ontvangen. Omdat dit – na afwikkeling van de Wsnp – vrijwel niets zal zijn (hooguit een deel van de inboedel), is het risico te overzien. Dat geldt echter alleen voor die gevallen waarin de gemeenschap ná 1 januari 2012 ontbonden raakt. Op gemeenschappen die vóór die tijd al ontbonden raakten, blijft het ‘oude’ art. 1:102 BW van toepassing.
3. De uitspraak van de HR van 8 januari 2010 is aanleiding geweest om in de reparatiewet⁷ een toevoeging aan art. 1:102 BW voor te stellen: “de rechtsvordering tot voldoening van de in de tweede volzin bedoelde schuld verjaart tegelijkertijd met de rechtsvordering tegen de echtgenoot, in wiens persoon de in die volzin bedoelde gemeenschapsschuld is ontstaan.” De reden voor deze wijziging is volgens de minister “de onredelijk bezwarende situatie voor de echtgenoot die vóór de ontbinding van

de gemeenschap niet aansprakelijk was.”⁸ Ik ben van mening dat deze redenering tevens voor een ‘Wsnp-situatie’ kan worden aangedragen: het feit dat een vordering van een schuldeiser *door de werking van art. 1:102 BW* jegens de ene ex-echtgenoot wél en jegens de andere niet onder de schone lei zou vallen, levert voor die ex-echtgenoot een onredelijk bezwarende situatie op. Ik merk voor de volledigheid op dat de reparatiewet nog een wetsvoorstel is, waarvan (dus ook) het tijdstip van inwerkingtreding nog niet is bepaald.

Ten slotte vestig ik nog de aandacht op een ander aspect van het huidige art. 1:102 BW. De ex-echtgenoten worden voor *100% hoofdelijk aansprakelijk* voor gemeenschapsschulden waarvoor ze voordien niet aansprakelijk waren (dus in plaats van 50% onder het oude recht), met dien verstande dat de schuldeiser zich slechts kan verhalen op hetgeen zij uit de verdeling van de huwelijksgemeenschap hebben ontvangen of, als de gemeenschap nog niet verdeeld is, op de onverdeelde gemeenschap. Het huidige artikel 1:102 BW is van toepassing op de hoofdelijke aansprakelijkheid die ontstaat ná 1 januari 2012, dus op de aansprakelijkheid voor gemeenschapsschulden die ontstaat door de ontbinding van de huwelijksgemeenschap ná 1 januari 2012. Indien de gemeenschap reeds ontbonden was vóór 1 januari 2012, blijft het ‘oude recht’ van toepassing. Let daarbij voor het tijdstip van ontbinding op het nieuwe artikel 1:99 BW.

3b. De gemeenschap van goederen is reeds ontbonden op de toelatingsdatum

Als de schuldenaar reeds gescheiden is op datum van diens toelating tot de Wsnp, of als

het echtscheidingsverzoek is ingediend (art. 1:99 BW) waardoor de huwelijksgemeenschap is ontbonden, zijn er vijf aandachtspunten:

1. De schulden die geverifieerd kunnen worden zijn de schulden waarvoor de betreffende schuldenaar *aansprakelijk* is; of dat het geval is, en zo ja, voor 100% of 50% moet aan de hand van schema I en III worden bepaald.
2. Is het huidige art. 1:102 BW (reeds) van toepassing? Zo ja, dan kunnen de art. 1:102-schulden voor 100% geverifieerd worden, maar slechts voor zover er nog vermogen aanwezig is uit de verdeelde huwelijksgemeenschap; dan rijst de vraag: hoe stellen we vast dat dit vermogen er (nog) is? Daar liggen op dit moment nog wel wat discussiepunten over open. Moeten we alleen kijken naar nog aanwijsbare ‘spullen’ of naar de waarde van hetgeen uit de gemeenschap is verkregen? En, hoe zit het als er sprake is van een uit de gemeenschap verkregen geldbedrag waarmee nieuwe zaken zijn aangeschaft (zaaksvervanging)? En hoe moeten we omgaan met zaken die als onderdeel van een niet bovenmatige inboedel buiten de Wsnp-boedel vallen? Moeten we de 102-schuldeisers dan wijzen op hun verhaalsrecht op deze zaken en kunnen we hen niet verifiëren in de Wsnp? Stel dat er vermogen uit de verdeelde gemeenschap is aan te wijzen, dan betekent het overigens niet dat andere dan de art. 1:102-schuldeisers zich niet op dit vermogen mogen verhalen. Praktisch betekent dit naar mijn mening dat er twee schuldeiserslijsten én twee uitdelingen zouden moeten komen: een lijst met daarop alle schuldeisers, dus inclusief de art. 1:102-schuldeisers, die een uitkering krijgen uit het nog aanwezige vermogen

dat de schuldenaar uit de verdeelde huwelijksgemeenschap heeft ontvangen (denk bijvoorbeeld aan een auto of een eigen woning), en een lijst met schuldeisers zónder de art. 1:102-schuldeisers, die tevens een uitkering krijgen uit het vermogen dat ná de ontbinding van de huwelijksgemeenschap is opgebouwd (dus inclusief de spaarcapaciteit die tijdens de Wsnp wordt gegenereerd). En als het (huwelijks)vermogen er niet meer is? Dan kunnen de betreffende art. 1:102-schulden naar mijn mening niet geverifieerd worden. Dit lijkt mij overigens een veel voorkomende situatie, immers wat ontvangen de ex-echtgenoten uit de huwelijksgemeenschap in het geval waarin er reeds een problematische schuldsituatie is? Een schone lei is voor deze schulden niet meer nodig, omdat de wet reeds aan de verhaalbaarheid in de weg staat. Het verdient overigens aanbeveling om de schuldeisers van deze betwiste vorderingen op de hoogte te stellen van hun rechten tot en met de aankondiging van de terinzagelegging van de slotuitdelingslijst en de mogelijkheid om daartegen in verzet te gaan.

3. De ex-echtgenoot die meer dan zijn aandeel (draagplicht⁹) in de schulden zou hebben betaald of betaalt, kan regres nemen op de andere echtgenoot; deze vordering is weliswaar te verifiëren, maar binnen het kader van art. 328 lid 1 juncto art 136 lid 2 Fw (de vordering kan pas geverifieerd worden als de oorspronkelijke schuldeiser geheel voldaan is, of bereid is zijn vordering te verlagen met het reeds ontvangen bedrag); de (regres)vordering valt onder de schone lei, ook als deze niet is ingediend.¹⁰
4. Als de huwelijksgemeenschap nog niet is

verdeeld, omvat de schuldsaneringsboedel *het aandeel* van de schuldenaar in de onverdeelde huwelijksgemeenschap en zal de bewindvoerder moeten bewerkstelligen dat de verdeling spoedig plaatsvindt,¹¹ eventueel in samenspraak met de betrokken echtscheidingsadvocaat. Is er geen advocaat (meer) betrokken, dan zal de bewindvoerder zelf in overleg moeten treden met de andere ex-echtgenoot. In de verdelingsonderhandelingen (en in de verdelingsakte) zal de bewindvoerder q.q. moeten optreden, omdat de schuldenaar niet (meer) beschikkingsbevoegd is. Art. 1:100 lid 1 BW bepaalt dat de ex-echtgenoten een gelijk aandeel in de gemeenschap hebben, tenzij ze anders hebben afgesproken. Op de ontbonden huwelijksgemeenschap zijn de regels van art. 3:166 e.v. BW van toepassing, waarin regels te vinden zijn over hoe de deelgenoten moeten en kunnen handelen ten aanzien van de onverdeelde gemeenschap. De bewindvoerder zal zich aan deze regels moeten houden, omdat hij q.q. optreedt voor de Wsnp-schuldenaar-deelgenoot. Op grond van deze regels kan hij overigens ook de andere ex-echtgenoot dwingen om mee te werken aan de verdeling van de gemeenschap, mocht deze medewerking weigeren (art. 3:178/3:185 BW).¹² In de praktijk zal de verdeling alleen zien op de goederen die (nog) aanwezig zijn; de schulden moeten overeenkomstig punt 1 en 2 (hiervoor) worden beoordeeld en vervolgens volgens de Faillissementswet worden afgewikkeld. Werkelijke 'verdeling' (toedeling) van schulden kan slechts met instemming van de schuldeisers plaatsvinden. Denk bijvoorbeeld aan de schuld die verbonden is aan de eigen woning. Het verdient naar mijn mening

overigens aanbeveling om pas een Wsnp uit te (laten) spreken als de gemeenschap reeds verdeeld is. De gemeenschapsschuldeisers van een nog niet verdeelde gemeenschap kunnen namelijk verhaal zoeken op de goederen van de gemeenschap (art. 3:192 BW). De toepassing van de Wsnp houdt dit niet tegen; de Wsnp ziet immers niet op de *goederen* van de gemeenschap, maar op *het aandeel* in de gemeenschap.

5. Art. 313 juncto 63 Fw is niet van toepassing op een *ontbonden* huwelijksgemeenschap;¹³ de schuldsaneringsregeling van een (ex-) echtgenoot kan dus niet worden gezien als schuldsaneringsregeling van de huwelijksgemeenschap, met als gevolg dat de bewindvoerder jegens de (ex-) echtgenoot die niet in de Wsnp zit niet kan handelen alsof deze ook insolvent is. Dat betekent bijvoorbeeld dat een eventuele paulianeuze handeling van die andere echtgenoot niet door de bewindvoerder kan worden vernietigd.

4. Art. 61 Fw

Tot slot van dit artikel wijs ik op de werking van art. 61 Fw, dat door de bewindvoerder kan worden ingeroepen tegen de echtgenoot of geregistreerde partner van de insolvente echtgenoot/partner, ongeacht het (huwelijks) vermogensrechtelijk regime. Ik bespreek hier alleen het gewijzigde lid 4. Vóór 1 januari 2012 was deze bepaling de grondslag voor het in de boedel trekken van goederen op naam van de niet-insolvente echtgenoot, die niet voor 100% met eigen vermogen van die echtgenoot zijn gefinancierd. Zie recent Rb. Almelo 27 januari 2010, LJN BL4397, bevestigd door Hof Arnhem 28 juni 2011, LJN BR2618. Het nieuwe lid 4 van art. 61 Fw brengt hier

wijziging in door voor de vraag of het goed in de boedel valt te verwijzen naar art. 1:95 BW, eerste lid, eerste volzin: “Een goed dat een echtgenoot anders dan om niet verkrijgt, blijft buiten de gemeenschap, indien het bij de verkrijging voor meer dan de helft ten laste komt van zijn eigen vermogen.”¹⁴ Dus: indien de niet-insolvente echtgenoot kan aantonen dat het goed bij de verkrijging voor meer dan 50% met eigen vermogen is gefinancierd zal de bewindvoerder er niet (meer) in slagen om het goed voor de boedel te behouden. De bewindvoerder kan naar mijn mening wel een vordering instellen tegen de niet-insolvente echtgenoot voor de bedragen die door de insolvente echtgenoot of door de (eventuele) gemeenschap in het goed zijn geïnvesteerd. Zie: art. 1:87 lid 1 (als het gaat om een vordering van de insolvente echtgenoot in privé) en art. 1:95 BW (als het gaat om een vordering van de (eventuele) gemeenschap).

Het per 1 januari 2012 gewijzigde artikel 61 Fw heeft directe werking. Art. 1:95 lid 1 BW, eerste volzin ook. Art. 1:87 BW is echter pas van toepassing op vergoedingsvorderingen die ontstaan doordat echtgenoot A ná 1 januari 2012 op enige wijze ‘meebetaalt’ aan een goed waarvan echtgenoot B de eigendom verkrijgt. Datzelfde geldt voor de vergoedingsvorderingen op grond van art. 1:95 BW. De bewindvoerder kan echter voor de ‘oude gevallen’ zijn toevlucht (onder meer) zoeken in een vordering wegens ongerechtvaardigde verrijking.¹⁵ En daarmee is dan tevens een voorbeeld gegeven van een situatie waarin kennis van het (huwelijks) vermogensrecht niet alleen van belang blijkt voor een juiste verificatie van de schulden, maar tevens van belang kan zijn voor het vergaren van boedelactief.

Tot zover het huwelijksvermogensrecht en de Wsnp in een notendop. Van de per 1 januari 2012 in werking getreden wijzigingen zijn vooral art. 1:99 BW, 1:102 BW en 61 lid 4 Fw van belang.

De wijziging van art. 1:99 BW brengt naar mijn mening echter niet mee dat de Wsnp van 'twee in scheiding liggende schuldenaren' per definitie reeds kan worden uitgesproken na het indienen van een echtscheidingsverzoek (het ontbindingsmoment). Er kunnen immers nog schulden bij komen waarvoor beide partners hoofdelijk aansprakelijk zijn, en een onverdeelde huwelijksgemeenschap brengt niet alleen voor de bewindvoerder extra werk mee, maar kan ook tot een onwerkbaar situatie leiden omdat de Wsnp het verhaal door de gemeenschapsschuldeisers op de goederen van de gemeenschap niet blokkeert. Het uitgangspunt zou naar mijn mening moeten zijn: wil een Wsnp uitgesproken kunnen worden, dan moet *het huwelijk* ontbonden zijn en moet de gemeenschap verdeeld zijn.

De wijziging van art. 1:102 BW kan ten opzichte van het oude recht een gunstig effect hebben omdat de 'nieuwe schulden' slechts verhaald kunnen worden op hetgeen uit de verdeelde huwelijksgemeenschap is ontvangen. Hoewel thans nog niet geheel duidelijk is hoe dit uitgelegd moet worden, is het goed voorstelbaar dat in een Wsnp-situatie deze discussie praktisch niet zo belangrijk is, omdat er veelal (vrijwel) niets te verdelen zal zijn geweest.

De wijziging van art. 61 lid 4 Fw brengt duidelijkheid voor wat betreft de regel, maar de vraag hoe bepaald moet worden of met eigen vermogen is gefinancierd zal de nodige

hoofdbreken kunnen blijven opleveren. Dat geldt tevens voor de vraag of de bewindvoerder vergoedingsvorderingen kan instellen als het betreffende goed door de werking van lid 4 buiten de boedel valt.

*Mr. Helene Lammers is sinds 1998 docent Wsnp-bewindvoerdersopleiding en auteur op dat gebied, voormalig advocaat en Wsnp-bewindvoerder.

- 1 HR 30 oktober 1987, NJ 1988, 292.
- 2 Zie uitgebreid: F.R. Salomons, *Insolventie en huwelijksvermogensrecht*, in: *Insolventierecht in de notariële praktijk, preadvies KNB, Den Haag 2011*, p. 89 e.v.
- 3 In verband met de doorgaande werking van art. 313 juncto 63 Fw: Asser/De Boer, I* 2010, nr. 539.
- 4 HR 8 januari 2010, NJ 2010, 155, LJN BK1615.
- 5 Indien er een actief is volgt na de uitdeling (pas) de rekening en verantwoording.
- 6 Art. 1:104 BW zal nog in overeenstemming worden gebracht met art. 1:99 BW: zie de reparatiewet: Tweede Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 32 870, nr. 2 en nr. 3, p. 7 en 8.
- 7 Tweede Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 32 870, nr. 2.
- 8 Tweede Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 32 870, nr. 3, p. 6 en 7.
- 9 De interne draagplicht is in beginsel: ieder voor een gelijk deel, dus voor de helft: art. 1:94 lid 2 BW.
- 10 Zie: Rb. Maastricht 31 januari 2001, LJN AF0399; Rb Utrecht 1 augustus 2007, LJN BB0884, Rb Zwolle 18 november 2009, LJN BL4112.

- 11 *De schuldeisers houden namelijk hun recht van verhaal op de gehele gemeenschap zolang deze nog niet is verdeeld: art. 1:100 lid 2 BW, hetgeen de uitvoering van de Wsnp van 'slechts' een van de ex-echtgenoten praktisch lastig maakt.*
- 12 *Rb. Arnhem 26 juni 2004, LJN AR6528.*
- 13 *HR 16 oktober 1942, NJ 1942, 817; HR 30 oktober 1987, NJ 1988, 292; Rb Zwolle 22 november 2000, NJ 2001, 383.*
- 14 *De tekst van art. 1:95 BW, eerste lid, eerste volzin conform de reparatiewet. Tweede Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 32 870, nr. 2.*
- 15 *Over deze vergoedingsrechten valt heel wat meer te zeggen, dat echter het bestek van dit artikel te buiten gaat, zie nader: Asser/De Boer I* 2010, nr. 450 e.v.*
-

5 - Het ontstaan van vorderingen: van rups tot vlinder?

Berend Engberts

Hoge Raad 17 juni 2011 LJN BQ0709

1. Samenvatting

De beëindigingsgrond van art. 350 lid 3 aanhef en onder f Fw is bedoeld voor feiten en omstandigheden die op het moment van toelating tot de schuldsaneringsregeling bestonden en niet slechts voor feiten en omstandigheden ten tijde van indiening van het Wsnp-verzoek.

Een vordering tot terugbetaling van ten onrechte genoten werkloosheidsuitkering ontstaat doordat het recht daarop verloren gaat. Een terugvorderingsbesluit houdt slechts in dat de inhoud van een recht op terugbetaling, behoudens bezwaar en beroep, bindend wordt vastgesteld.

2. De casus

Verzoekster dient op 6 april 2009 een Wsnp-verzoek in. Dit verzoek wordt op 12 november 2009 in appèl (alsnog) toegewezen. Tussen het moment van indiening van het Wsnp-verzoek

en de toelating tot de schuldsaneringsregeling heeft zij gedurende ongeveer drie maanden ten onrechte een werkloosheidsuitkering (nader: WW-uitkering) ontvangen van ruim € 4.700,- in totaal. Zij had daar geen recht op omdat zij in die periode inkomen uit arbeid ontving. Op 22 december 2009, ruim een maand na de toelating tot de schuldsaneringsregeling, wordt deze uitkering door het UWV teruggevorderd onder oplegging van een boete van € 480,-. De schuldsaneringsregeling wordt korte tijd later door de rechtbank beëindigd omdat schuldenaar kort voor het indienen van haar Wsnp-verzoek een schuld aan UWV had laten ontstaan terwijl zij ten aanzien van het ontstaan of onbetaald laten daarvan niet te goeder trouw was geweest, hetgeen ten tijde van de toelating niet bekend was. Dit betreft de tussentijdse beëindigingsgrond van art. 350 lid 3 aanhef en onder f Fw. Het Hof bekrachtigt deze uitspraak. In cassatie wordt ten eerste aangevoerd dat de schuld aan het UWV ten tijde van het indienen van het Wsnp-verzoek, te weten op 6 april 2009, nog niet bestond terwijl art. 350 lid 3 aanhef en onder f Fw bepaalt dat alleen feiten en omstandigheden die op dat moment bestonden tot (tussentijdse) beëindiging van de schuldsaneringsregeling aanleiding kunnen geven. Ten tweede wordt erover geklaagd dat

het hof de schuld van verzoekster aan het UWV had aangemerkt als een ten tijde van de toelating (12 november 2009) bestaande materiële schuld.

De Hoge Raad (HR) verwerpt het cassatieberoep en oordeelt ten eerste dat de beëindigingsgrond van art. 350 lid 3 aanhef en onder f Fw bedoeld is voor feiten en omstandigheden die op het moment van de toelating tot de regeling bestonden en niet slechts voor bestaande feiten en omstandigheden ten tijde van de indiening van het Wsnp-verzoek. De HR oordeelt voorts dat, hoewel de schuld aan het UWV pas later (22 december 2009) bij besluit formeel werd vastgesteld, materieel gezien al wel bestond op het moment van de toelating tot de schuldsaneringsregeling.

3. Toelichting en commentaar

a. Art. 350 lid 3 aanhef en onder f Fw

De HR schenkt in deze uitspraak in twee nogal verschillende kwesties klare wijn. De eerste kwestie betrof de per 1 januari 2008 ingevoerde tussentijdse beëindigingsgrond van art. 350 lid 3 aanhef en onder f Fw. Op grond van die bepaling kan een schuldsaneringsregeling tussentijds beëindigd worden als na de toelating blijkt van feiten en omstandigheden die, waren zij bekend geweest, reden zouden zijn geweest het verzoek af te wijzen (overeenkomstig art. 288, eerste en tweede lid Fw). De vraag was of deze bepaling alleen ziet op feiten en omstandigheden ten tijde van het indienen van het Wsnp-verzoek of ook op de periode tussen die indiening en de uiteindelijke beslissing daarop. In dit geval de periode van 6 april 2009 tot 12 november

2009. In genoemde wetsbepaling wordt alleen gesproken over feiten en omstandigheden *'die op het tijdstip van de indiening'* van het Wsnp-verzoek reeds bestonden (en na de toelating bekend worden). Het zal niet verrassen dat de HR desondanks oordeelt dat het gaat om feiten en omstandigheden ten tijde van de toelating tot de schuldsaneringsregeling. Een andere opvatting zou er immers, zoals de HR terecht opmerkt, toe leiden dat fraudeschulden die in die periode ontstaan straffeloos verzwegen kunnen worden terwijl zij wel onder de (eventuele) schone lei zouden vallen. De HR betreft bij dit oordeel dat onder het vóór 1 januari 2008 geldende recht in gevallen van voor de toelatingsbeslissing bestaande, maar toen nog niet bekende, kwade trouw van de schuldenaar kon worden overgegaan tot tussentijdse beëindiging van de schuldsaneringsregeling. Dat was mogelijk op grond van het oordeel dat de schuldenaar zijn voor de toelating reeds bestaande inlichtingenplicht niet was nagekomen en/of zijn schuldeisers trachtte te benadelen (zie art. 350 lid 3 c en f Fw. en HR 5 september 2008, LJN BD3425).

b. Wanneer ontstond de vordering van UWV?

Interessanter is de vraag wanneer de vordering van UWV tot terugbetaling van de ten onrechte ontvangen WW-uitkering ontstond. Die vraag is voor de Wsnp-praktijk in die zin van belang dat vorderingen die ten tijde van de toelating tot de schuldsaneringsregeling (nader: de toelating) bestonden onder de werking van die regeling alsook de schone lei vallen. Het is echter niet zo dat alleen vorderingen die ten tijde van de toelating bestaan onder de werking van de schone lei vallen. In art. 299 lid 1 onder b-e Fw worden namelijk vorderingen genoemd die ná die toelating ontstaan maar

toch onder die werking en de schone lei vallen. Dit zijn vorderingen die voortvloeien uit een ten tijde van het van toepassing verklaren van de schuldsaneringsregeling reeds bestaande rechtsverhouding (MvT, *Kamerstukken II 1992/93*, 22 969, nr. 3, p. 45). Het gaat onder andere om (art. 299 lid 1 onder b Fw) vorderingen op de schuldenaar die na de toelating ontstaan uit hoofde van ontbinding of vernietiging van een vóór die toelating met de schuldenaar gesloten overeenkomst, (art. 299 lid 1 onder c Fw) vorderingen die strekken tot schadevergoeding ter zake van tekortschieten (ná de toelating) in de nakoming van een vóór die toelating op de schuldenaar verkregen verbintenis en (art. 299 lid 1 onder d Fw) vorderingen op de schuldenaar die na de toelating ontstaan door de vervulling van een vóór die uitspraak overeengekomen ontbindende voorwaarde.

De HR maakt bij de beantwoording van de in cassatie voorliggende vraag een onderscheid tussen het ontstaan van *het materiële recht* (de rups) op terugbetaling en *de formele vaststelling* daarvan (de vlinder). Hij stelt daartoe vast dat de terugvordering – ex art. 36 Werkloosheidswet – een vordering uit hoofde van onverschuldigde betaling is en dat het recht op een uitkering van rechtswege ontstaat maar ook van rechtswege verloren gaat zodra aan de wettelijke voorwaarden is voldaan. Dit kan dus als het ware per uitkeringsperiode, ook achteraf, worden vastgesteld. Een terugvorderingsbesluit houdt, aldus de HR, slechts in dat de inhoud van een recht op terugbetaling, behoudens bezwaar en beroep, bindend wordt vastgesteld. In dit geval was de vordering tot terugbetaling (materieel gezien) dus ontstaan vóór de toelating tot de schuldsaneringsregeling. Vóór dit arrest werd wel aangenomen dat vorderingen

tot terugbetalingen van uitkeringen pas ontstaan op het moment van het besluit tot die terugvordering.

De HR laat zich niet uit over de vraag wanneer de vordering tot betaling van de door UWV opgelegde boete ontstaat. Ik meen dat deze – anders dan het recht op terugvordering – ontstaat met het opleggen daarvan, dus op het moment dat het terugvorderingsbesluit genomen wordt.

4. Terugvordering van andere (ten onrechte ontvangen) sociale uitkeringen

Ik zal hierna nagaan wanneer een vordering tot terugbetaling van andere sociale uitkeringen ontstaat.¹ Ik beperk mij daarbij tot bijstandsuitkeringen, ziektewetuitkeringen (nader ZW-uitkeringen), en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (nader WAO-uitkeringen en WIA-uitkeringen).²

Over het ontstaan van terugvorderingen van ten onrechte ontvangen bijstand bestaat enige jurisprudentie.³ Het is prettig dat de Advocaat-Generaal (A-G) in zijn conclusie bij het arrest van 17 juni 2011 op een van die uitspraken ingaat. Het gaat om een kortgeding-uitspraak van Hof Amsterdam van 16 juni 2009 (LJN BJ2304). In die zaak was een voormalige schuldenaar door de gemeente aangesproken tot terugbetaling van een al vóór de toelating tot schuldsaneringsregeling onterecht ontvangen bijstandsuitkering. Hij voerde als verweer aan dat die vordering vóór zijn toelating tot de schuldsaneringsregeling was ontstaan en niet pas met het na afloop van die schuldsaneringsregeling door de gemeente genomen besluit tot terugvordering. Het hof oordeelde: ‘... *de onderhavige*

vordering is ontstaan door en met het besluit van 18 oktober 2004. Om ten onrechte verleende bijstand te kunnen terugvorderen, is een terugvorderingsbesluit van de gemeente nodig. De terugbetalingsverplichting van degene aan wie ten onrechte bijstand is verleend en de vordering van de gemeente tot terugbetaling ontstaan door en met het terugvorderingsbesluit. Nu deze consequentie voortvloeit uit de hier toepasselijke bestuursrechtelijke regeling, vindt de regeling van art. 6:203 e.v. BW in zoverre geen toepassing. (...) Ten overvoede merkt het hof op dat de vordering ook niet valt onder een van de in artikel 299 lid 1 aanhef en sub b tot en met e Fw geregelde gevallen.'

De vraag is nu of deze uitspraak in het licht van voornoemd arrest van 17 juni 2011 juist is. De terugvordering van een bijstandsuitkering is geregeld in art. 58 van de Wet Werk en Bijstand (WWB) en is niet, zoals in de Werkloosheidswet, gebaseerd op een plicht maar een *bevoegdheid* nu daarin staat dat de gemeente 'kan terugvorderen'. Dit dwingt de gemeente om steeds de betrokken belangen af te wegen voordat tot het terugvorderen van uitkeringen wordt besloten en overgegaan. In de eis van een belangenafweging kan – zo merkt ook de advocaat-generaal in zijn conclusie bij dit arrest (van 17 juni 2011) op – aanleiding worden gevonden om aan het terugvorderingsbesluit een rechtscheppende en niet, zoals bij de Werkloosheidswet, een vaststellende betekenis toe te kennen. De onverschuldigdheid van de betaling is als zodanig nog niet voldoende om tot het terugvorderen van het uitbetaalde te kunnen overgaan. Is dit verschil met de terugvordering van een WW-uitkering wel juist? De advocaat-generaal worstelt hiermee en vraagt zich af of niet gezegd zou kunnen worden dat de terugvordering van die bijstandsuitkering

voortvloeit uit een beëindigde maar voor de toelating tot de schuldsaneringsregeling bestaande rechtsverhouding in de zin van art. 299 lid 1 onder b, zodat op die grond geoordeeld zou kunnen worden dat die (terug)vordering, ook als is deze na de toelating tot de schuldsaneringsregeling ontstaan, toch onder de werking van de schone lei valt. Dit is niet zeker. Uit de wetsgeschiedenis blijkt namelijk niet duidelijk of het in de in art. 299 lid 1 onder b—d Fw genoemde gevallen wel of niet om privaatrechtelijke rechtsverhoudingen gaat. De term 'overeenkomst' in art. 299 lid 1 onder b Fw en 'overeengekomen' in art. 299 lid 1 onder d Fw vormen een aanwijzingen dat dat wel het geval is.⁴ Anderzijds geldt dat de Minister van Justitie in de memorie van toelichting bij art. 299 Fw spreekt van 'rechtsverhouding'.⁵ Daarbij kan ook aan publiekrechtelijke rechtsverhoudingen gedacht worden. Door art. 299 lid 1 onder b of d Fw wel toepasselijk te achten, voorkomt men dat een vordering ter zake van onterecht ontvangen WW-uitkering en een vordering ter zake van een onterecht ontvangen WWB-uitkering in het kader van artikel 299 Fw puur om juridisch technische redenen verschillend worden behandeld. Voor die verschillende behandeling bestaat in die zin geen rechtvaardiging dat zij in wezen niet van elkaar verschillen.

Met betrekking tot een Zw-uitkering geldt dat het recht daarop – net als het recht op een WW-uitkering – ontstaat indien wordt voldaan aan de betreffende wettelijke voorschriften. De arbeidsongeschiktheid is een ontstaansvereiste waaraan steeds moet worden voldaan om in aanmerking te komen voor deze uitkering. De vordering van een verzekerde op het UWV ontstaat per dag zolang de in de wet gestelde voorwaarde, te

weten objectieve arbeidsongeschiktheid (art. 29, tweede lid ZW), is vervuld. Zie ook Rb. Utrecht 29 juli 2008, LJN BE9228. Voor wat betreft de terugvordering kan uit art. 33 Zw worden afgeleid dat het UWV ter zake ook een verplichting heeft. Dit betekent dat het recht van terugvordering ook direct ontstaat (rups) en pas later – in de vorm van een intrekking- of herzieningsbesluit wordt geformaliseerd (vlinder). Deze zelfde systematiek geldt voor WAO-uitkeringen, zie art. 36 en 57 WAO. Voor WIA-uitkeringen is dit systeem neergelegd in art. 76, 77 en 78 WIA. Mijn conclusie is daarom dat het arrest van 17 juni 2011 ook op terugvordering van ZW- WAO- en WIA-uitkeringen van toepassing is.

Toe nu sprak ik over *terugvordering* van eerder betaalde (sociale) uitkeringen. Voor wat betreft de vraag wanneer het recht op een uitkering ontstaat (dus de vordering van de schuldenaar zelf) en de mogelijkheid van de uitkerende instantie om haar terugvordering (op de schuldenaar) te verrekenen met een lopende aanspraak op een uitkering verwijs ik naar de bijdrage van Margreet van Bommel in WP 2010/1 p. 1 (*Verrekeningsrecht uitkeringsinstanties*).

Op grond van het besproken arrest van 17 juni 2011 geldt dat het recht op terugvordering van een WW-uitkering bestaat op het moment dat het recht daarop verloren gaat. Dit geldt waarschijnlijk ook voor de terugvordering van ZW-, WIA- en WAO-uitkeringen. Aangenomen moet worden dat dergelijke vorderingen vanaf dat moment ook bestaan in de zin van art. 299 lid 1 onder a Fw. Als een schuldenaar na dit materiële ontstaansmoment tot de Wsnp wordt toegelaten, valt zo'n terugvordering dus onder de werking van

de Wsnp. Het is niet van belang als eerst ná die toelating een formeel herzienings- en/of terugvorderingsbesluit wordt genomen.

Het recht op terugvordering van bijstandsuitkeringen ontstaat mogelijk pas op het moment dat de gemeente daartoe een (formeel) besluit neemt. Indien het terugvorderingsbesluit na toelating tot de Wsnp wordt genomen, maar betrekking heeft op ten onrechte genoten bijstandsuitkering over de periode voor die toelating zou dat betekenen dat die vordering dan niet onder de werking van de Wsnp valt. Verdedigbaar is echter dat de Wsnp wel ten aanzien van deze vordering werkt omdat deze ontstaat uit hoofde van ontbinding van een voor de toelating tot de Wsnp gesloten overeenkomst dan wel ontstaat door de vervulling van een vóór die toelating overeengekomen ontbindende voorwaarde in de zin van art. 299 lid 1 onder b en d Fw. In het volgende nummer van Wsnp Periodiek zal ik ten aanzien van andere (terug)vorderingen nagaan wanneer zij ontstaan. Dit betreft onder andere vorderingen van het CJIB tot betaling van verkeersboetes en strafrechtelijke boetes en vorderingen van de belastingdienst/ontvanger.

5. Slot

De beslissing van de HR brengt enerzijds met zich mee dat meer (terug)vorderingen onder de werking van de schuldsaneringsregeling en ook de schone lei vallen. Anderzijds geldt dat het bestaan van die (terug) vorderingen, ook al zijn deze nog niet geformaliseerd, op de toelatingszitting aan de orde moeten komen. Dit vergroot het belang voor de verzoeker om volledige openheid van zaken te geven waar het gaat om aanspraken op reeds genoten uitkeringen. Het lijkt raadzaam dat de

schuldhulpverleners en de toelatingsrechter de schuldenaar daarop wijzen.

- 1 *In een volgende bijdrage worden andere vorderingen onder de loep genomen.*
- 2 *De Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) is op 29 december 2005 vervangen door de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA). De WAO geldt nog voor zogeheten oude gevallen, dat wil zeggen werknemers die voor 1 januari 2004*

langdurig arbeidsongeschikt zijn geworden.

- 3 *Rb. Arnhem 31 maart 2005, LJN AU2489, Rechtbank. Assen 24 september 2008, LJN BF3947, Hof Amsterdam 16 juni 2009, BJ2304.*
- 4 *Zie in die zin ook A.J. Noordam, Schuldsanering en goede trouw, diss. VU Amsterdam, 2007, p. 83.*
- 5 *Kamerstukken II 1992/93, 22 969, nr. 3, p. 45.*

6 - Kinderalimentatie en schuldsanering

Kyra Kranendonk-Von Weersch*

Hoge Raad 18-11-2011, LJN BU4937

1. Inleiding

Wordt een schuldenaar toegelaten tot de Wsnp, dan vallen al zijn goederen in de boedel, behalve de niet bovenmatige inboedel. Van het inkomen en van periodieke uitkeringen die de schuldenaar ontvangt, blijft buiten de boedel alleen een bedrag gelijk aan de beslagvrije voet, bedoeld in art. 475d Rv. Dat bedrag houdt de schuldenaar om van te leven. Op grond van art. 295 lid 3 Fw kan de r-c bij schriftelijke beschikking de beslagvrije voet, oftewel het vrij te laten bedrag (vtlb), verhogen met een in die beschikking vast te stellen nominaal bedrag. Hij doet dat op verzoek van de schuldenaar of ambtshalve.

In 2010 is door rechters een richtlijn opgesteld die voorschrijft dat het vtlb met maximaal € 136 per maand per kind verhoogd kan worden ten behoeve van alimentatiebetaling

door de schuldenaar. HR 18 november 2011, LJN BU4937 oordeelt dat de aan de r-c in art. 295 lid 3 FW toegekende bevoegdheid discretionair is en het daarom niet is toegestaan stelselmatig en zonder acht te slaan op de omstandigheden van het geval het vtlb te verhogen. In het door de HR beoordeelde geval ging het om een aanpassing van de kinderalimentatie door de alimentatierechter aan een door de r-c in het kader van de Wsnp toegepaste standaardverhoging van het vtlb van een schuldenaar met een onderhoudsplicht voor zijn kinderen.

Dit artikel bespreekt de achtergrond van die standaardverhoging, de overwegingen van de HR, de door de HR gewenste werkwijze en de gevolgen van deze uitspraak voor de praktijk.

2. Achtergrond

Tot medio 2001 stelde iedere r-c afzonderlijk het vtlb vast. Dat betekende uiteenlopende berekeningen, hetgeen leidde tot rechtsongelijkheid. Op de studiedag van 22 mei 2000 spraken de r-c's de wens uit te komen tot een uniforme berekeningssystematiek.¹ De daartoe in het leven geroepen werkgroep stelde medio

2001 een uniforme rekenmethode vast voor berekening van het vtlb: Recofa-rapport vtlb.

Recofa en de Werkgroep Alimentatienormen van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak stelden met ingang van 1 juli 2010 een richtlijn vast, die is neergelegd in het Rapport alimentatienormen 2010 en waarnaar wordt verwezen in het Recofa-rapport vtlb van juli 2010 en de halfjaarlijkse updates van het rapport.² De richtlijn schrijft voor dat als een schuldenaar die kinderalimentatie moet betalen, wordt toegelaten tot de Wsnp, de r-c het vtlb kan verhogen met maximaal € 136 per maand per kind. De schuldenaar kan dan kinderalimentatie blijven betalen, zij het maximaal € 136 per kind.³ De alimentatierechter kan zich baseren op bedoelde richtlijn bij zijn beslissing over de hoogte van de onderhoudsbijdrage.

Recofa en de Raad voor Rechtspraak wilden met die richtlijn opkomen tegen de onredelijkheid die ze ervoeren bij de - tot dan gebruikelijke - nihilstelling van de onderhoudsbijdrage tijdens de Wsnp. Die onredelijkheid speelde vooral als de schuldsanering was uitgesproken voor (aanmerkelijke) schulden, ontstaan na de scheiding of de vaststelling van de onderhoudsverplichting, en als het gaat om kinderen ouder dan vijftien jaar. Die vijftienjarigen profiteren in de regel niet meer van toegenomen draagkracht van de betreffende ouder na het verlenen van de schone lei.⁴

In de zaak die uitmondde in het HR-arrest van november jl. stelde het hof, op grond van de richtlijn uit 2010, de alimentatieverplichting van de Wsnp-schuldenaar vanaf 1 juli 2010 op € 136 euro per maand per kind. Tegen de beschikking van het hof heeft de Procureur-

Generaal bij de HR beroep in cassatie ingesteld. Hij voerde drie punten aan:

1. Als de schuldenaar die kinderalimentatie moet betalen, wordt toegelaten tot de Wsnp, kan niet als uitgangspunt worden genomen dat de r-c op grond van art. 295 lid 3 Fw in het algemeen bevoegd is het vtlb te verhogen met een bedrag gelijk aan de verschuldigde onderhoudsuitkering, met het vermelde maximum.
2. Het is niet juist dat de alimentatierechter bij de beslissing over de hoogte van die onderhoudsbijdrage het onder 1 beschreven uitgangspunt kan aanhouden.
3. Het oordeel van het hof kan niet worden gedragen door de richtlijn inzake kinderalimentatie en schuldsanering uit het Rapport Alimentatienormen (versie juli 2010), nu die richtlijn slechts een aanbeveling inhoudt, die het bepaalde in art. 295 Fw niet opzij kan zetten.

3. Overwegingen van de Hoge Raad

Net als de Procureur-Generaal is de HR het niet eens met de beslissing van het hof. De HR oordeelt dat de in art. 295 lid 3 Fw aan de r-c toegekende bevoegdheid niet is bedoeld om de schuldenaar in staat te stellen al zijn niet in de schuldsanering betrokken financiële verplichtingen na te komen, ook niet zijn alimentatieverplichtingen. De bevoegdheid is volgens de HR discretionair, de r-c kan rekening houden met de omstandigheden van het geval. Met dat uitgangspunt is, volgens de HR, niet verenigbaar dat r-c's stelselmatig en zonder acht te slaan op de omstandigheden van het geval het vtlb verhogen met het bedrag waarop de alimentatie laatstelijk is vastgesteld (en tot maximaal € 136).

Hoezeer het uit een oogpunt van de bevordering van rechtszekerheid ook wenselijk is dat rechters in onderling overleg regelingen of aanbevelingen tot stand brengen op gebieden waar de wet hun grote beoordelingsvrijheid geeft, de HR vindt de hier bedoelde richtlijn op gespannen voet staan met het wetsvoorschrift waaraan ze invulling wil geven. De richtlijn verleent de kinderalimentatievordering bovendien een feitelijke voorrangpositie ten opzichte van de overige in de schuldsanering betrokken vorderingen.

Het bewerkstelligen van die voorrangpositie gaat, mede gelet op art. 3:278 BW, de HR de rechtsvormende taak van de rechter te buiten, aldus de HR. Art. 3:278 lid 1 BW bepaalt dat voorrang voortvloeit uit pand, hypotheek en voorrecht en uit andere in de wet aangegeven gronden. Op grond van lid 2 kunnen voorrechten slechts ontstaan uit de formele wet, dus niet uit rechtspraak.

4. Hoe moet het dan wel?

De HR verwijst de alimentatierechter naar HR 14 november 2008, LJN BD7589. In die uitspraak ging het om het vaststellen van de alimentatieverplichting van de schuldenaar jegens de ex-partner en kinderen. De schuldenaar verzocht nihilstelling van zijn alimentatieverplichtingen tijdens de periode dat de schuldsaneringsregeling op hem van toepassing was. Het hof oordeelde dat de man op geen enkele wijze inzicht had gegeven in zijn schulden en de aan de schuldsanering ten grondslag liggende feiten. Daarmee had de man onvoldoende onderbouwd waarom in zijn situatie bij de vaststelling van zijn alimentatieverplichtingen rekening zou moeten worden gehouden met de schuldsanering.

Het hof hield daarom geen rekening met de schuldsanering.

De HR was het niet eens met de conclusie van het hof en verwees naar zijn overweging in een eerdere uitspraak uit 2002⁵:

‘Uitgangspunt is dat de rechter bij de beoordeling van een verzoek van een alimentatieplichtige een vastgestelde uitkering tot levensonderhoud op grond van een wijziging van de omstandigheden op een lager bedrag of nihil vast te stellen, in aanmerking zal kunnen nemen dat ten aanzien van de alimentatieplichtige de schuldsaneringsregeling van toepassing is en veelal de in dat verband vastgestelde feiten tot uitgangspunt zal kunnen nemen’ (HR 25 januari 2002, nr. R01/061, NJ 2002, 314). De HR voegde in 2008 een hoofdregel en twee uitzonderingen toe. In zijn artikel in dit tijdschrift parafraseerde Arnoud Noordam die als volgt:⁶

Hoofdregel: Gedurende de Wsnp kan de saniet slechts beschikken over het vrij te laten bedrag in principe overeenkomend met de beslagvrije voet van art. 475d Rv, tenzij de rechter-commissaris het vrij te laten bedrag heeft verhoogd op de voet van art. 295 lid 3 Fw. Nu de beslagvrije voet onder het bijstandsniveau ligt, moet worden aangenomen dat een saniet niet over draagkracht beschikt om onderhoudsbijdragen te betalen, aldus de HR. Eerste uitzondering: Volgens de HR kan het zijn dat deze aanname inzake onvoldoende draagkracht niet opgaat wegens door de HR niet nader aangeduide ‘bijzondere omstandigheden’ van het geval. Tweede uitzondering: Het vrij te laten bedrag is door de rechter-commissaris op een hoger bedrag bepaald (dus beslagvrije voet plus een

nominaal bedrag).’

Als hoofdregel geldt dus - nog steeds - nihilstelling van de kinderalimentatie tijdens de Wsnp.

5. Conclusie

In het Recofa-rapport vtlb is bepaald dat de praktijk met betrekking tot het vtlb en het vaststellen van de hoogte van de kinderalimentatie bij de Wsnp-schuldenaar met een kinderalimentatieverplichting na twee jaar wordt geëvalueerd. De beoogde evaluatie van na 1 juli 2012 is inmiddels grotendeels achterhaald door deze uitspraak van de HR.

De HR toont begrip voor het feit dat de praktijk op zoek gaat naar manieren om onduidelijkheid in de wetgeving weg te nemen en beleidsvrijheid in te vullen. Dergelijke afspraken kunnen echter volgens de HR wel aanvullend werken maar nooit de wet en de bedoeling van de wetgever doorkruisen. Het is kortom niet de bedoeling dat rechters en r-c’s op de stoel van de wetgever gaan zitten. Dat valt buiten hun rechtsvormende taak, vindt de HR.

De HR schuift de argumenten van Recofa en de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak voor afwijking van de nihilstelling niet terzijde maar geeft wel aan dat deze argumenten niet rechtvaardigen dat in elke zaak *standaard* kan worden afgeweken van de nihilstelling. In gevallen als hier geschetst kan de r-c het vtlb wel verhogen, maar die verhoging dient in elke individuele zaak te berusten op individuele afweging van feiten en omstandigheden.

De HR merkt op dat de mogelijkheid het vtlb te verhogen niet is bedoeld om alle niet in de schuldsanering betrokken financiële verplichtingen na te komen en ook niet is bedoeld om een feitelijke voorrangspositie voor de alimentatiegerechtigde te creëren ten opzichte van de overige in de schuldsanering betrokken schuldeisers.

Recofa heeft niet alleen regels vastgesteld over het verhogen van het vtlb als sprake is van onderhoudsplicht. Op grond van het Recofa-rapport vtlb zou het vtlb ook moeten worden verhoogd voor: auto- en reiskosten voor werk of in verband met medische situatie, gemeente- en waterschapsbelasting, ziektekosten, eigen bijdrage Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten/Wet maatschappelijke ondersteuning (AWBZ/Wmo), studiekosten voor kinderen die vallen onder de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten (WTOS), studiekosten voor de schuldenaar (mits die studie uiteindelijk ten goede komt aan de boedel), representatiekosten, kosten bij co-ouderschap, en kosten voor budgetbeheer, budgetbegeleiding en beschermingsbewind.

Ik betwijfel ten zeerste of die verhogingen de rechterlijke toets kunnen doorstaan voor zover het gaat om standaard verhogingen die degene aan wie de kosten worden voldaan - zonder wettelijke grondslag - bevoordelen boven de andere schuldeisers, die afhankelijk zijn van wat in de boedel overblijft.

Mijn aandacht trekt in dit geval de verhoging van het vtlb voor de gemeente- en waterschapsbelasting. Die standaardverhoging van het vtlb bevoordeelt immers de gemeente als schuldeiser.

Daarnaast vraag ik me af of de twee niet-wettelijke correcties (de reserverings- en de arbeidstoeslag), de standaard verhoging voor het eigen risico ziektekostenverzekering en de forfaitaire vergoeding voor autokosten van € 210 als tot 10.000 kilometer wordt gereden, de toets van de HR kunnen doorstaan. Is het wel noodzakelijk die in alle gevallen standaard toe te kennen?

In de halfjaarlijkse update van het rapport heeft Recofa in januari 2012 de betreffende passages over het vtlb van de schuldenaar met een onderhoudsplicht voor zijn kinderen inmiddels aangepast. In het Recofa-rapport vtlb is nu het volgende bepaald:

1. De schuldenaar kan de r-c verzoeken bij schriftelijke beschikking het vtlb te verhogen met een in die beschikking vast te stellen nominaal bedrag.
2. De r-c kan dan rekening houden met de regeling van persoonsgebonden aftrek ingeval het kind in belangrijke mate op kosten van de schuldenaar wordt onderhouden, waarvan sprake is indien de op de schuldenaar drukkende bijdrage in de kosten van het onderhoud van het kind ten minste € 408 per kwartaal belooft, dus € 136 per maand (zie art. 2 jo 36 van de Uitvoeringsregeling Inkomstenbelasting 2001). Ook kan de r-c er rekening mee houden dat indien de rechthebbende ouder een WWB-uitkering geniet, de ontvangen kinderalimentatie in mindering wordt gebracht op die uitkering.
3. Wordt het vtlb niet door de r-c verhoogd of is het bedrag waarmee het vtlb is verhoogd onvoldoende om te voldoen aan de kinderalimentatieplicht, dan moet vermindering of nihilstelling van de alimentatieplicht worden verzocht, die

de alimentatierechter in beginsel, met terugwerkende kracht ingaande de datum van de schuldsaneringsregeling, kan toewijzen.

Hoewel de € 136 dus nog wel (op creatieve wijze) terugkomt, verwacht ik dat de nieuwe formulering de toets van de HR kan doorstaan. De Werkgroep Rekenmethode vtlb zou met de HR-uitspraak in het achterhoofd ook de andere passages uit het rapport nog eens kritisch kunnen bekijken. Voor elke richtlijn luidt dan de vraag: Werkt deze richtlijn aanvullend of doorkruist ze de wet of de bedoeling van de wetgever? Een doorkruisende richtlijn moet komen te vervallen. Het is immers niet de bedoeling, aldus de HR, dat rechters en r-c's plaatsnemen op de stoel van de wetgever.

* Mr. Kyra Kranendonk-Von Weersch is werkzaam als eindredacteur van het online Handboek Schuldhulpverlening bij uitgeverij Schulinc, onderdeel van Klurver B.V.

- 1 *Rapport van de werkgroep rekenmethode vtlb van Recofa, januari 2002.*
- 2 *De rapporten van januari 2011 en juli 2011.*
- 3 *In 2011 geldt een bedrag van € 138,33.*
- 4 *Zie het voorwoord van het Rapport Alimentatienormen, versie 2010.*
- 5 *HR 25 januari 2002, nr. R01/061, NJ 2002, 314.*
- 6 *Arnoud Noordam, 'Alimentatie en schuldsanering - rechtspraak en richtlijnen', WP 2010/02.*

7 - Nieuws in het kort

Reiskosten bewindvoerders Wsnp

Indien bij beëindiging van een Wsnp-zaak de boedel geen ruimte biedt voor uitbetaling van noodzakelijke reiskosten die in het kader van die zaak zijn gemaakt, kan de betreffende bewindvoerder het niet-betaalde deel van deze reiskosten declareren bij het Bureau Wsnp van de Raad voor Rechtsbijstand. Dat heeft de Raad vastgesteld in aanvullende beleidsregels voor de vergoeding van reiskosten (Stc 2011, nr. 20380). De nieuwe regels zijn ingegaan per 6 november 2011. In de aanvullende beleidsregels is onder andere vastgesteld welke kosten worden vergoed. Onder noodzakelijke reiskosten vallen alleen de volgende zaaksgebonden kosten: kosten voor eenmalig huisbezoek, kosten voor zittingen en kosten voor nader overleg met schuldenaar indien deze absoluut niet naar de bewindvoerder kan toekomen. Niet vergoed worden: reistijd (deze is opgenomen in de reguliere vergoeding), kosten voor nader overleg met de schuldenaar als deze geen eigen vervoer heeft, kosten voor nader overleg omdat de bewindvoerder ervoor kiest dit te voeren op het huisadres van de schuldenaar en kosten voor liquidatieactiviteiten (opslaan goederen e.d.). In dit geval mag ervan worden uitgegaan dat de boedel ruimte biedt voor vergoeding van de reiskosten.

Kwaliteit bewindvoerders Wsnp 2012

Per 1 januari 2012 gelden nieuwe kwaliteitsnormen voor bewindvoerdersorganisaties in het kader van de Wsnp. De nieuwe kwaliteitsnormen zijn gepubliceerd in de Staatscourant (Stc 2011, nr. 20340). Daarnaast treedt per 1 februari 2012 het Besluit kwaliteitsaudits Wsnp-bewindvoerdersorganisaties in werking (Stc 2011, nr. 20378). In het Besluit is geregeld dat alle erkende bewindvoerderorganisaties zich dienen te onderwerpen aan periodieke audits, waarbij de kwaliteit van de betreffende bewindvoerderorganisatie wordt getoetst. Dit geldt tevens voor advocatenkantoren, waar bewindvoerders niet-advocaat werkzaam zijn. Bij negatieve auditresultaten kan een bewindvoerdersorganisatie niet langer erkend worden. Deze periodieke audits zullen in principe éénmaal in de drie jaar plaats vinden. De Raad voor Rechtsbijstand kan op grond van het Besluit ook tussentijds een audit af te nemen, indien daartoe aanleiding bestaat.

Pilot bewindvoerders Wsnp

De Raad voor Rechtsbijstand bereidt de evaluatie voor van de pilot waarin bewindvoerders Wsnp voor specifieke verzoeken een toevoeging kunnen krijgen. De evaluatie moet rond 1 april 2012 zijn afgerond. De huidige pilot wordt onder de bestaande voorwaarden voortgezet tot 1 juli 2012.

Kinderalimentatie

Het aftrekbare bedrag voor kinderalimentatie is blijkens artikel 36 van de Uitvoeringsregeling Inkomstenbelasting 2011 afhankelijk van de leeftijd van het kind. Voor kinderen jonger dan 6 jaar is dit € 290,- per kwartaal. Voor kinderen tussen 6 en 12 jaar € 350,-, voor kinderen van 12 tot 18 jaar € 410,- per kwartaal en voor kinderen van 18 jaar of ouder € 350,- per kwartaal. Peildatum is de situatie aan het begin van het desbetreffende kwartaal. Deze bedragen kunnen

worden verhoogd tot € 700,- indien de op de ouder drukkende bijdrage in de kosten van het onderhoud van het kind ten minste € 700,- per kwartaal belopen en de kosten van het onderhoud van het kind tevens grotendeels op de belastingplichtige drukken of tot € 1.050,- indien het kind niet tot het huishouden van de belastingplichtige behoort, de op de ouder drukkende bijdrage in de kosten van het onderhoud van het kind ten minste € 1.050,- per kwartaal belopen en de kosten van het onderhoud van het kind tevens geheel of nagenoeg geheel op de belastingplichtige drukken. Indien zowel de belastingplichtige als zijn partner uitgaven voor levensonderhoud van kinderen in aanmerking nemen, worden de in aanmerking te nemen bedragen gesteld op de helft van de bedragen vermeld in het eerste en tweede lid, zo nodig naar boven af te ronden op een geheel getal.

Postblokkade

Problemen met de postblokkade en de Belastingdienst worden veroorzaakt door de omstandigheid dat de Belastingdienst geen gebruik maakt van Postnl, die de postblokkade uitvoert, maar van Sandd. Recofa (werkgroep insolventies) is hier mee bezig.

Beslagvrije voet per 1 januari 2012

Het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet Werk en Bijstand (WWB) met onder andere de invoering van de gezinsnorm, is met ingang van 1 januari 2012 ingevoerd. Hierdoor is de berekening van de beslagvrije voet gewijzigd. In de nieuwe WWB komen ouders en hun meerderjarige thuiswonende kinderen gezamenlijk de gezinsnorm toe. Er is dus geen sprake meer van een zelfstandig recht op bijstand. Het inkomen van het kind is van invloed op het recht op bijstand van de ouders en omgekeerd. Er worden twee uitzonderingen gemaakt. Tot het gezin worden niet gerekend (i) studerende kinderen bij wie het inkomen (inclusief norm levensonderhoud Wsf) niet hoger is dan € 1.023,42 per maand en (ii) zorgbehoevenden die minimaal 10 uur zorg nodig hebben, vastgesteld middels een indicatiebesluit. De toepasselijk norm kan regelmatig wisselen. Wanneer een ouder met een minderjarig studerend kind woont ontvangt de ouder een bijstandsnorm voor een alleenstaande. Wanneer het kind in de zomerperiode naast de studiefinanciering meer gaat werken en het inkomen inclusief de norm voor studiefinanciering meer dan € 1.023,42 per maand gaat bedragen, is in die maanden de gezinsnorm van toepassing.

Meerderjarige kinderen betalen mee

De wijziging van de bijstandsnormen is direct van invloed op de beslagvrije voet. Voor ouders en meerderjarige thuiswonende kinderen zal namelijk ook een gezamenlijke beslagvrije voet gaan gelden. In de huidige situatie is het zo dat bij beslag op inkomen alleen de partner van de schuldenaar indirect meebetaalt aan de schulden. De beslagvrije voet die geldt voor het beslag op het inkomen wordt namelijk verminderd met het inkomen van de partner, tot maximaal de helft van de beslagvrije voet. De wetswijziging heeft tot gevolg dat ook het inkomen van meerderjarige kinderen zal meetellen bij de berekening van de beslagvrije voet. Zij gaan dus indirect meebetalen aan de schulden van de ouders. Het omgekeerde is ook mogelijk. Wanneer een inwonende zoon een schuld zou hebben en op zijn inkomen beslag zou zijn gelegd, zou de beslagvrije voet verlaagd

worden met het inkomen van zijn ouders. Dit met het gevolg dat zijn inkomen geheel of gedeeltelijk wordt afgedragen aan de gerechtsdeurwaarder, de ouders dus indirect meebetalen aan de schulden van hun zoon, en de zoon geheel financieel afhankelijk wordt van de ouders. Bij de verlening van bijstand wordt een uitzondering gemaakt voor studerende kinderen en zorgbehoevenden. Zoals het nu geformuleerd is geldt voor de berekening van de beslagvrije voet alleen de uitzondering voor studerenden. Studerende kinderen met een inkomen niet meer dan € 1.023,42 per maand worden ook voor de berekening van de beslagvrije voet niet tot het gezin gerekend. Mogelijk zullen gemeenten de gevolgen van deze wijzigingen verzachten. De gemeente Amsterdam heeft daartoe inmiddels besloten. Voor meer informatie zie onder andere schuldfnfo.nl.

Vergoedingssystematiek Wsnp-bewindvoerder

De inwerkingtreding van de AMvB die de nieuwe vergoedingssystematiek voor Wsnp-bewindvoerders regelt is voorzien per 1 juli 2012. De strekking van die wijziging is dat het hele salaris van de Wsnp-bewindvoerder uit de boedel wordt voldaan, indien deze dat toelaat. Hierdoor ontstaat financiële ruimte voor vergoeding van dit salaris in het geval het inkomen van de schuldenaar onder de beslagvrije voet ligt.

---

8 - Actuele rechtspraak kort

Publicaties in de periode van 10 oktober 2011 tot en met 10 januari 2012

1. Rb. Zwolle 12 oktober 2011, LJN BU4289 (art. 2.16.12 Rsa) – kort geding PGB en Wsnp

Sinds februari 2009 is op verzoekster de schuldsaneringsregeling van toepassing verklaard. Verzoekster heeft ten behoeve van haar minderjarige zoon sinds 2007 een PGB ontvangen. Op grond van art. 2.6.12 van de Regeling Subsidies AWBZ (Rsa) besluit het Zorgkantoor op 7 juni 2011 het PGB per 1 augustus 2011 in te trekken omdat verzoekster het Wsnp-traject volgt. Naar aanleiding van daartegen gemaakt bezwaar heeft het Zorgkantoor zich op het standpunt gesteld dat geen sprake is van een intrekking van een reeds toegekend PGB, maar van de weigering om een PGB te verstrekken op grond van art. 2.6.4 van de Rsa. In art. 2.6.4. lid 2 sub f van de Rsa is geregeld dat het Zorgkantoor het verstrekken van een PGB moet weigeren indien ten aanzien van één van de ouders van de verzekerde de schuldsaneringsregeling van toepassing is verklaard. Ter zitting heeft het Zorgkantoor verklaard dat aanvankelijk aan verzoekster een PGB ten behoeve aan haar zoon was verstrekt van 1 januari 2011 tot en met 31 december 2011. De voorzieningenrechter constateert dat de werking van het door het Zorgkantoor genomen besluit ertoe strekt de PGB-verstrekking te beëindigen in een periode waarover reeds een recht op PGB was toegekend. Om die reden dient het besluit van het Zorgkantoor te worden gezien als een intrekking van een reeds toegekend recht en niet als een weigering van het verstrekken van een PGB. Het bestreden besluit berust dan ook op een onjuiste wettelijke grondslag en dient reeds om die reden te worden vernietigd.

2. Hof 's-Hertogenbosch 24 oktober 2011, LJN BU2060 (288 lid sub 1c, 1b, 2c en 3 Fw)

Appellanten (X. en Y.) hebben een schuldenlast van ruim € 100.000, waaronder schulden aan een verhuurder, UWV en CJIB. De rechtbank heeft de Wsnp-verzoeken afgewezen wegens onvoldoende informatie over de schuldenlast en wegens een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling (art. 288 lid 2 sub c Fw). Het hof oordeelt dat X. niet te goeder trouw is ten aanzien van de schulden aan het UWV (ten onrechte verstrekte uitkering) en de CJIB-boetes. Verder rekent het hof X. en Y. aan dat zij, samengevat, (a) een huurovereenkomst met een particuliere verhuurder zijn aangegaan terwijl zij niet in staat waren de huur te betalen en dat ook wisten, (b) geen deugdelijke administratie hebben gevoerd wat tot benadeling tot crediteuren heeft geleid en eerst in hoger beroep erin zijn geslaagd gesplitste schuldenlijsten te maken, (c) niet hebben gereserveerd voor terugbetaling (wegens onjuiste aangifte) van een voorlopige teruggave van de belastingdienst. De omstandigheid dat appellanten thans budgetbeheer hebben acht het hof onvoldoende om de hardheidsclausule van art. 288 lid 3 Fw toe te passen. Hangende het appel zijn appellanten in staat gebleken toch met een gesplitst schuldenoverzicht te komen en schulden gedeeltelijk te betalen, maar het hof acht dit handelen en gedrag van een nog te korte duur om te kunnen oordelen dat van een passieve houding niet meer kan worden gesproken, althans dat er thans al voldoende grond bestaat om tot toepassing van artikel 288 lid 3 Fw over te gaan.

3. Hof 's-Hertogenbosch 25 oktober 2011, LJN BU2055 (354 Fw)

Saniet gaat in hoger beroep nadat hij op het einde van de driejaarstermijn geen schone lei heeft verkregen. Het hof stelt vast dat saniet meerdere verplichtingen niet naar behoren is nagekomen (schending informatieverplichting, nieuwe schulden en boedelachterstand). In hoger beroep blijkt dat de werkgever van saniet een lening heeft verstrekt waarmee hij de boedelachterstand en de nieuwe schuld heeft aangezuiverd. Het betreft een lening die in 36 maanden moet worden afgelost. Het hof wil saniet de kans geven de sanering alsnog tot een goed einde te brengen, gelet op de schrijnende situatie die is ontstaan in het gezin van saniet. De schuldsanering zal bij zeer hoge uitzondering worden verlengd met een maximale termijn van twee jaar. Gedurende de verlenging dient saniet correct aan al zijn verplichtingen te voldoen met dien verstande dat vanaf de datum van de uitspraak slechts het bewindvoerdersalaris door saniet moet worden afgedragen. Indien saniet daaraan voldoet, kan hem alsnog de schone lei worden verleend.

4. Rb. Maastricht 1 november 2011, LJN BU3185 (EU Insolventieverordening) (art. 2 lid 2 Fw)

Het huis van verzoeker gelegen te Kerkrade is op de openbare veiling verkocht. Verzoeker geeft een correspondentieadres in Duitsland op en heeft zijn feitelijke verblijfplaats niet kenbaar gemaakt en evenmin aangetoond door uittreksels uit de GBA. De rechtbank raadpleegt (ambtshalve) de GBA waaruit zij opmaakt dat verzoeker per 1 februari 2010 naar Duitsland is vertrokken. In Nederland zijn geen vermogensbestanddelen meer en het is niet aannemelijk dat verzoeker na zijn vertrek naar Duitsland nog activiteiten in Nederland heeft ontplooid. De rechtbank concludeert dat Duitsland het centrum van de voornaamste belangen van verzoeker is (COMI) en verklaart zich onbevoegd van het Wsnp-verzoek kennis te nemen.

5. Hof 's-Hertogenbosch 15 november 2011, LJN BU4891 (287a en 288 lid 2 onder d Fw)

Verzoeker heeft een totale schuldenlast van ruim € 31.000 en vraagt de rechtbank vier schuldeisers te bevelen in te stemmen met de door hen geweigerde schuldregeling. Het betreft o.a. schulden aan (mobiele) telefonie-providers van ruim € 5.500 in totaal, schulden aan zorgverzekeraars van ruim € 4.600, een schuld aan het CJIB van ruim € 1.500 en schulden ter zake door verschillende gemeenten verstrekte leningen (circa € 6.700). Rb. Middelburg wees het gevraagde bevel af op grond van (a) art. 288 lid 2 onder d: de saneringsregeling was eerder toegepast (2003-2006) en tussentijds beëindigd op grond van art. 350 lid 3 onder c, d en e (informatie-, inspannings- en afdrachtverplichting geschonden, en nieuwe schulden ontstaan tijdens de sanering), en (b) gebrek aan goede trouw. In hoger beroep voert verzoeker onder meer aan dat hij verslaafd was aan alcohol maar sinds de verslavingszorg, begonnen in 2006, geen alcohol meer drinkt en sinds december 2010 werkt als taxichauffeur op oproepbasis. Het hof beoordeelt eerst of verzoeker toegelaten kan worden tot de schuldsaneringsregeling en beantwoordt die vraag negatief nu zich geen van de in art. 288 lid 2 onder d (slot) bedoelde uitzonderingen voordoet. Nu vaststaat dat verzoeker niet tot de schuldsaneringsregeling zal worden toegelaten, dient tevens zijn verzoek tot het opleggen van een gedwongen schuldregeling te worden afgewezen, aldus het hof.

6. Hof Leeuwarden 24 november 2011, LJN BU7566 en Hof Leeuwarden 1 december 2011, LJN BU7568 (art. 285 Fw)

Beide arresten betreffen mislukte pogingen om een faillissementsrekest van de fiscus te pareren met een verzoek tot toepassing van de wettelijke schuldsaneringsregeling. In de eerste zaak gaat het om een verzoek van een schuldenaar met een lopende onderneming, in de tweede zaak gaat het kennelijk om een verzoeker die haar onderneming heeft beëindigd maar dat blijkt niet duidelijk uit het arrest. In beide zaken verklaarde het hof verzoekers niet-ontvankelijk in hun Wsnp-verzoek wegens het uitblijven van een poging tot een minnelijke regeling (zie aldus reeds Hof Leeuwarden 28 juli 2011, LJN BR4061). Ten overvloede oordeelt het hof in de eerste zaak, onder verwijzing naar Bijlage IV van het Procesreglement, dat verzoeker niet te goeder trouw is geweest wegens verschuldigde omzetbelasting en loonheffing, en de erkenning van de schuldenaar ter zitting dat hij de belastingschuld bewust onbetaald heeft gelaten en de boekhouding heeft verwaarloosd. In de tweede uitspraak voegt het hof aan de niet-ontvankelijkverklaring soortgelijke inhoudelijke afwijzingsgronden toe.

7. Hof 's-Hertogenbosch 6 december 2011, LJN BU7426 (288 lid 3 Fw)

De rechtbank heeft overwogen dat het niet aannemelijk is dat appellant ten aanzien van het ontstaan of onbetaald laten van schulden in de vijf jaar voorafgaand aan de dag waarop het verzoekschrift is ingediend, te goeder trouw is geweest (288 lid 1 aanhef en sub b Fw). Het hof meent dat appellant onvoldoende antwoord heeft kunnen geven op een aantal concrete naar aanleiding van de jaarrekeningen gestelde vragen. Appellant heeft het hof onvoldoende inzicht gegeven in de oorzaken van het ontstaan van zijn schulden en het had op zijn weg gelegen aannemelijk te maken dat zijn schulden te goeder trouw zijn ontstaan. Daarnaast heeft appellant als verklaring voor zijn schulden gegeven dat zijn winst volledig in zijn nieuwe huis verdween, hetgeen volgens het hof

op zogenoemde consumptieve schulden duidt. Voor ambtshalve toepassing van de zogenoemde 'stabilisatieclausule' van art. 288 lid 3 Fw ziet het hof onvoldoende grond.

8. Hof 's-Hertogenbosch 6 december 2011, LJN BU7396 (350 en 288 sub 2d Fw)

Op 2 juni 2009 is de toepassing van de schuldsaneringsregeling uitgesproken ten aanzien van een schuldenaar die (tevens) onder beschermingsbewind staat (en de beschermingsbewindvoerder stemt in met de instelling van het onderhavige appel). Op verzoek van de bewindvoerder heeft de rechtbank de schuldsanering tussentijds beëindigd op 18 augustus 2011 op de voet van art. 350 lid 3 onder c en d Fw (niet naar behoren nakomen verplichtingen c.q. belemmering/frustratie schuldregeling en bovenmatige nieuwe schulden). In appel voert de schuldenaar met succes aan (a) dat de nieuwe schulden (energie en ziektekosten) hem niet kunnen worden verweten, (b) dat de boedelachterstand is te overzien, (c) dat schuldenaar en de beschermingsbewindvoerder hebben toegelicht dat sprake is van vijf inwonende meerderjarige kinderen en dat deze nu daadwerkelijk kostgeld gaan betalen terwijl (d) de onduidelijkheid over de waarde van de scooter (*total loss*) ter zitting is weggenomen. De boedelachterstand is berekend op € 178,66. Gezien de beschikbare begeleiding door Stichting Dag- en Woonvoorzieningen verstandelijk gehandicapten en de beschermingsbewindvoerder heeft het hof voldoende vertrouwen dat de schuldenaar gedurende de resterende looptijd aan zijn informatieverplichting zal voldoen. Het hof wijst er met nadruk op dat de schuldenaar wel zelf verantwoordelijk blijft en waarschuwt dat de schuldenaar bij een tussentijdse beëindiging niet opnieuw in de schuldsanering kan gedurende een periode van tien jaar. Over die tienjaars periode zegt het hof, in een rechtspolitiek terzijde: 'een wettelijke periode die het hof overigens als te lang voorkomt (vgl. art. 288 lid 2 onder d Fw).' [NB: zie nr. 10 hieronder, *red.*] Voorts overweegt het hof dat met behulp van het kostgeld van de inwonende kinderen en een financiële bijdrage van een uitwonende dochter de nieuwe schulden afgelost en de boedelachterstand ingelopen kunnen worden. Het hof vernietigt de tussentijdse beëindiging en ziet ook geen aanleiding voor een verlenging nu de achterstanden binnen de resterende looptijd van zes maanden kunnen worden ingelopen.

9. Rb. Roermond 19 december 2011, LJN BU8548 (art. 295 Fw)

Het inkomen van de saniet is lager dan de beslagvrije voet. De saniet heeft maandelijks een boedelbijdrage betaald ter hoogte van het maandelijks voorschot op het salaris van de bewindvoerder -conform het Recofa vtlb-rapport en door de saniet ondertekende 'spelregels'- en vordert deze boedelbijdragen terug. De rechtbank overweegt en beslist als volgt:

'De strekking van de bedoelde spelregel is dat op die wijze wordt verzekerd dat aan het einde van de schuldsanering voldoende actief in de boedel aanwezig is voor de voldoening van het salaris van de bewindvoerder. Het salaris van de bewindvoerder is volgens het bepaalde in artikel 320 lid 7 Fw namelijk een schuld van de boedel die bij voorrang wordt voldaan boven alle andere schulden. Mede in verband hiermee is in het zogenaamde Vtlb-rapport bepaald dat de schuldenaar in ieder geval het salaris van de bewindvoerder aan de boedel moet voldoen. Indien de boedel niet toereikend is, moet de schuldenaar het salaris van de bewindvoerder uit het Vtlb voldoen, een en ander echter tot de ondergrens van de beslagvrije voet. Omdat uit de stukken verder blijkt dat er voldoende actief in de boedel is voor

de voldoening van het salaris van de bewindvoerder zal de rechter-commissaris de bewindvoerder de opdracht geven het gedeelte van het door [de saniet] tot op heden afgedragen voorschot op het salaris van de bewindvoerder, dat is gelegen onder de voor [de saniet] geldende toepasselijke beslagvrije voet, uit te keren aan [de saniet]. Voorts zal de rechter-commissaris bepalen dat [de saniet] gedurende de verdere looptijd van de schuldsaneringsregeling geen boedelbijdrage verschuldigd is in het geval het inkomen van [de saniet] lager dan of gelijk is aan de toepasselijke beslagvrije voet.'

10. Hof 's-Hertogenbosch 20 december 2011, LJN BU8831 (art. 288 lid 2 onder d Fw)

Verzoekster vraagt in 2011 opnieuw toepassing van de wettelijke schuldsaneringsregeling, nadat de regeling reeds eerder van toepassing is geweest in de periode 2001 – 2004 en destijds met een schone lei is geëindigd. De echtgenoot van verzoekster voerde een eenmanszaak waar schulden uit voortvloeiden. De echtgenoot overleed [in 2008 of later?] en verzoekster blijft achter met een 'nieuwe' schuldenlast van ruim € 90.000. Rb. Maastricht wees het Wsnp-verzoek af op grond van art. 288 lid 2 onder d [geen tweede sanering binnen tien jaar, behoudens de wettelijke uitzonderingen die in dit verband niet rechtstreeks van toepassing zijn, *red.*]. In hoger beroep beroept verzoekster zich op de redelijkheid en billijkheid en doet zij eveneens een beroep op de hardheidsclausule van art. 288 lid 3 [volgens de letter van die bepaling evenmin rechtsreeks van toepassing in deze situatie, *red.*]. In een opmerkelijke maar uitvoerig gemotiveerde uitspraak –met diverse verwijzingen naar de wetgeschiedenis– overweegt het hof als volgt: 'Redelijke toepassing van de wet brengt [...] met zich dat schuldenaren die binnen 10 jaar nadat zij een schone lei hebben verkregen opnieuw *buiten hun schuld* [cursivering *red.*] in een uitzichtloze schuldenpositie geraken, opnieuw toegang moeten kunnen krijgen tot de schuldsaneringsregeling.' Het hof past de afwijzingsgrond van art. 288 lid 2 dus niet toe en laat verzoekster –voor de tweede maal binnen tien jaar– toe tot de wettelijke schuldsaneringsregeling.

11. Rb. Utrecht 5 januari 2012, LJN BV0394 (art. 287a)

Rb. Utrecht verklaart verzoeker, die de rechtbank vraagt de belastingdienst te bevelen in te stemmen met het aangeboden akkoord, niet ontvankelijk omdat de belastingdienst de enige schuldeiser is. *'Essentieel voor het karakter van een akkoord is dat er, naast de schuldenaar, meer dan één schuldeiser bij betrokken is. Dit blijkt uit het systeem van de Faillissementswet. In elk van de daarin opgenomen insolventieregelingen is sprake van meerderheden van schuldeisers die minderheden tot instemming kunnen dwingen. [...] Ons recht kent het algemene beginsel van contractsvrijheid. Art. 287a Fw. vormt een uitzondering op dat beginsel. Dat noopt tot een beperkte uitleg van de reikwijdte van dat wetsartikel. Het wetsartikel ziet op schuldregelingen (akkoorden), waartoe niet behoort de vaststellingsovereenkomst tussen één schuldenaar en diens enige schuldeiser. Eisers verzoek kan daardoor niet op art. 287a Fw. worden gegrond. Bij gebreke van enige andere wettelijke grondslag, is hij in dat verzoek niet-ontvankelijk.'*

12. Hoge Raad 6 januari 2012, LJN BU6758 (art. 288 lid 2 onder b Fw; 48 Wck)

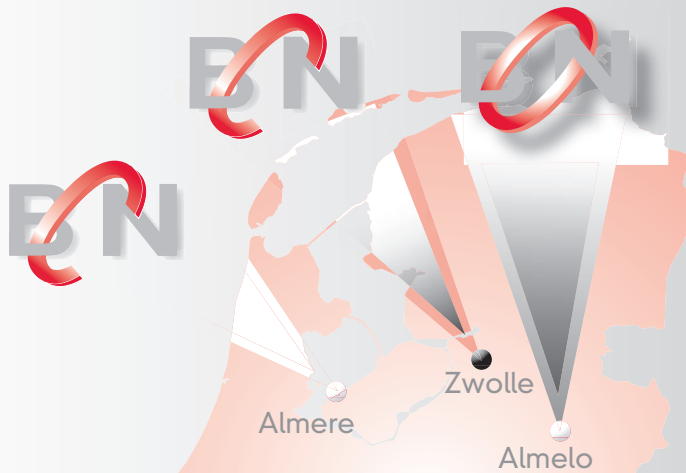
Verzoekers hebben een art. 285-verklaring van B&W overgelegd. De aan het verzoek voorafgegane poging tot buitengerechtelijke schuldregeling is uitgevoerd door een schuldhulpverleningsbedrijf dat geen persoon of instelling is als bedoeld in art. 48 lid 1 Wck. Wel beschikt het bedrijf over een zogeheten NEN-8048 certificaat, dat is verstrekt ter bevestiging dat het bedrijf voldoet aan bepaalde kwaliteitseisen op het gebied van schuldhulpverlening en schuldbemiddeling. Rb. en hof hebben het Wsnp-verzoek afgewezen op grond van art. 288 lid 2 onder b Fw. In cassatie betogen verzoekers dat art. 288 lid 2 onder b niet aan toewijzing in de weg staat indien het minnelijk traject is uitgevoerd door een schuldhulpverlener die beschikt over een NEN-8048 certificaat en de art. 285-verklaring is afgegeven. De HR wijst het Wsnp-verzoek ook in cassatie niet toe. De HR overweegt dat er (op dit moment) geen Amvb bestaat zoals bedoeld in art. 48 lid 2 Wck. Het kabinet heeft in 2007 het voornemen aangekondigd om, nadat private partijen in een normcommissie normen zouden hebben ontwikkeld die certificering van schuldhulpverleners mogelijk zou maken, een Amvb vast te stellen op grond waarvan private schuldhulpverleners zou worden toegestaan vergoedingen voor schuldbemiddeling aan schuldenaars te vragen. Aan dat, enkele jaren nadien in enigszins andere vorm herhaalde, voornemen is nog geen uitvoering gegeven. Voorts overweegt de HR dat het onderhavige geval niet te vergelijken is met dat van HR 5 november 2010, LJN BN8056, *NJ* 2011/31. Honorering van het cassatiemiddel zou erop neerkomen dat de rechter de in art. 48 lid 1, onder d, en art. 48 lid 2 Wck gegeven regelgevende bevoegdheid gaat uitoefenen. Daartoe is echter niet de rechter maar uitsluitend de regering bevoegd, aldus de HR.

Word lid van de Branchevereniging Bewindvoerders Wsnp (BBW)

- PE-opleiding, 4 punten tegen kostprijs
  - Nergens goedkoper
  - Minimaal 2 opleidingsdagen per jaar
- Maandelijkse e-mail “update” met daarin:
  - Ontwikkelingen in de markt
  - Opvallende jurisprudentie
  - Activiteiten van het bestuur
- Netwerken met collega bewindvoerders
- In 2012 toegang krijgen tot het kenniscentrum met standaard modellen, checklists en handleidingen
- Invloed kunnen uitoefenen op beleidszaken waaronder de beloning van uw werkzaamheden

www.bbwsnp.nl

VERWACHT IN 2012

5 april

Wspn & fiscus (inclusief Toeslagen)

19 april

Verkoop van eigen woning tijdens de Wspn

10 mei

Sollicitatieplicht tijdens de Wspn & arbeidsre-integratie en Sociale zekerheden & berekenen VTLB

24 mei

Huwelijksvermogensrecht & erfrecht

2 & 9 oktober

Beschermingsbewind 2-daagse

4 oktober

Beroepsaansprakelijkheid bewindvoerder Wspn & Afkoop verzekeringen

15 november

Praktische afwikkeling van een nalatenschap gecombineerd met theorie over schenken en de fiscale kant van de zaak (successiewet)

29 november

Verificatie van schulden met middagprogramma van deurwaarder

13 december

Arbeidsovereenkomsten

Er zijn nog enkele cursussen in ontwikkeling. Voor bovenstaande cursussen komt de Raad voor Rechtsbijstand op 2 februari bijeen om de PE punten toe te kennen. Zodra de toekenningen bekend zijn worden de cursussen geactiveerd op de site www.bcn-zwolle.nl en kunt u zich aanmelden.

DE PERFECTE KEUZE IN JURIDISCHE OPLEIDINGEN!

www.bcn-zwolle.nl

Verschijning:	4x per jaar
Uitgave van:	Stichting Kennisoverdracht Wsnp gevestigd te Amsterdam Handelsregisternr. 34390126
Redactie:	Mr. B.J. Engberts, rechter Mr. dr. A.J. Noordam, advocaat Mr. M. van Bommel, advocaat Mw. P.A.M.T. van den Berg, bewindvoerder/curator Dhr. G. Benedictus, bewindvoerder
Adviseurs:	Prof. mr. B. Wessels Dhr. A. van Eijsden
Redactiesecretariaat:	Wsnp Periodiek Postbus 5018 5800 GA Venray E-mail: redactie@wsnp-periodiek.nl
Abonnementen:	E-mail: abonnee@wsnp-periodiek.nl

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteurs, redactieleden en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden. Alle rechten voorbehouden. © Stichting Kennisoverdracht Wsnp.

Abonnementsprijs €48,- per jaar, inclusief BTW.

Abonnementen worden aangegaan voor de periode van minimaal één jaar. Het abonnement kan alleen schriftelijk (of per e-mail) bij het redactiesecretariaat worden opgezegd tegen het einde van het kalenderjaar met inachtneming van een opzeggingstermijn van minimaal twee maanden (dus uiterlijk 31 oktober).

Abonneegegevens worden door de uitgever niet aan derden verstrekt.

Druk: Koninklijke drukkerij c.c. callenbach te Nijkerk

© Auteursrechten voorbehouden.